

FOAIA POPORULUI

Prețul Abonamentului:
 Pe un an 2 fl.
 Pe o jumătate de an 1 „
 Abonamentele se fac la Institutul Tipografic în Sibiu
 și la toate birourile filiale de abonament.

Apare în fiecare Duminecă

INSERATE
 se primesc în biroul administrației (strada
 Măcelarilor nr. 21).
 Un șir garmond prima dată 7 cr., a doua oară 6 cr.
 a treia oară 5 cr.; și timbru de 80 cr.

PROCESUL MEMORANDULUI.

Pentru-ca toți cetitorii foii noastre, chiar și cei mai noi, să înțeleagă pe deplin și limpede de ce e vorbă în această mare judecată, vom face o scurtă privire în trecut, torcând în grabă firul întâmplărilor cari au tras după sine descărcarea acestei furtuni peste capul poporului nostru, a „Procesului Memorandului“.

La anul 1892 în zilele de 8 și 9 Ianuarie v. s'a ținut în Sibiu un mare sfat național (conferență națională) la care sfat au luat parte două-sute-două-zeci de trimiși (deputați) ai poporului român din toate părțile țerii noastre.

Acest sfat după o chibzueală și o desbatere îndelungată a luat hotărîrea că, devreme-ce pe altă cale dela stăpânirea ungurească nu sînt semne de a pute dobândi pe seama neamului românesc drepturile ce lui 'i-se cuvin în măsura jertfei de bani și sânge pe care el o aduce pe altarul patriei, de vreme-ce stăpânirea ungurească din Pesta e cu mult mai încăpățînată decît ca să se arete aplicată a da poporului nostru drepturi noue ori a-'i cinsti măcar pe acele pe cari le are, să se îndrepteze de-a dreptul către Maiestatea Sa Împăratul și Regele nostru, cu o jalbă, în care să-'i facă cunoscute toate durerile, suferințele și nedreptățile noastre, rugându-'l să aibă, ca Părinte al popoarelor plecate Înaltului Seu Tron, bunătatea de-a sări întru ajutorul poporului Seu credincios românesc, asuprit și nedreptățit. Și anume să se ducă Maiestății Sale această jalbă numai decît, fără întârziere, prin o comisie (deputațiune) cât de mare. Această hotărîre s'a luat în ziua de 9/21 Ianuarie 1892.

Dar' sfatul acesta național, numit Conferență, neputînd el sta tot adunat ca să lucreze, 'și-a ales un comitet alcătuit de 25 de bărbați fruntași, care el să lucreze și să ducă în deplinire hotărîrea marelui sfat.

Comitetul de 25, în frunte cu președintele seu, dl Dr. Ioan Rațiu s'a pus pe lucru, și a alcătuit jalba care cuprinde durerile și plînsorile noastre

numindu-o „Memorandul Românilor din Transilvania și Ungaria către Maiestatea Sa Împăratul și Regele Francisc Iosif I.“.

Îndată-ce a avut-o gata, comitetul a hotărît să plece cu ea la Viena, unde e locuința Maiestății Sale Împăratului-Rege. Dar' ca mergerea aceasta cu plînsorarea unui întreg popor la Înaltul Tron, să fie deplin vrednică și măreață, comitetul a poftit poporul să-'și trimită din toate părțile câte pe cineva din sinul seu, și să meargă o deputațiune neobicinuit de mare, ca prin asta să atragă luarea aminte a lumii asupra acestui pas bărbătesc, și mîndru al poporului românesc. Poporul a răspuns poftirii prin trimiterea alor aproape trei-sute de bărbați de peste tot locul unde sînt Români, cari au însoțit comitetul până la Viena, în mergerea sa cu jalba la Înaltul Împărat.

Toată lumea privia spre „Deputația română la Viena“, toate foile scriau despre ea. Vestea bărbăției poporului român se lăfia în chip uimitor, bun pentru noi, înspăimîntător pentru stăpânirea maghiară care ne descria prin foile sale drept un popor amorțit, mort de jumătate, și căruia numai o lovitură bună de călcăiu îi mai lipsește pentru a fi zdrobit și prefăcut în cenușe! Trezirea asta, le venia rău. Îi desnădăjduia pe stăpânitori. Să dădeau de gol prin ea. S'a pus drept aceea guvernul maghiar, cu toate puterile între poporul român și între Înaltul Tron, și a zădărnicit primirea deputației de către Maiestatea Sa, zicînd că întîia instanță de judecată asupra plîngerilor Românilor e guvernul, și numai după aceea ar trebui alergat la Înaltul Tron.

Maiestatea Sa a îngăduit. Nu a primit deocamdată „Memorandul“, jalba românească.

Românii s'au întors dela Viena napoi și au publicat prin foi măreața jalbă, care tăia în carnea cea stricată a dreptății maghiare! Toate foile vorbeau de aceste plîngeri. Ear' ce 'i-a durut mai rău pe stăpânitori, a fost că comitetul nostru

național a tradus Memorandul și în limba nemțească, ungurească, franțuzească, românească și italienească, și 'l-a împărțit în mii și mii de exemplare (dăraze) în țerile străine, ajungînd astfel și fără voea guvernului, vestea nedreptăților pe care noi le îndurăm, la știrea întregii lumi!

Asta l'-a usturat amar, pe el care se lăuda că popoarele de sub ocrotirea ungurească trăesc fericit de bine!

Ca să-'și răsbune asupra celor-ce le-au pricinuit usturimea, au luat hotărîrea să facă piră comitetului național român că de ce a împrăștiat în lume acea scriere dureroasă pentru el!

S'a dat porunca de pornire, și s'a pornit procesul. Dar' nu mai puțin ca doi ani de zile s'a trăgănat pertractarea lui, în Maiu 1892 întemplantu-se mergerea la Viena și publicarea Memorandului, și în Maiu 1894 fiind pertractarea procesului lui. De ce s'a trăgănat atîta? Pentru-că simția însuși guvernul maghiar că în mare arbor își implîntă secura, de mare lucru să prinde, și nu știa singur ce să facă? Să-'l pornească ori să-'l lase? De repetite-ori se vestise că procesul a fost lăsat baltă, și ear' apucat, și ear' lăsat. Acum 'și-a zis guvernul: tot atîta! haid să cerc! Da de ese ceva bun pentru mine și 'mi-se sfetește, că comitetul acela nu e spriginit de nime, și doară prin închiderea lui pot să dau lovitură de moarte întregi mișcări românești. Că nu 'i-se va sfeti planul, o spunem nainte!

În urmă procurorul din Cluj, a pus peana pe hîrtie, și a făcut hîrtia pîrtoare a acestui Memorand. Eată acea hîrtie:

Scrisoarea de acuză (pîrtoare) a procurorului reg. din Cluj.

Magnifice dle președinte al tribunalului regesc ca juriu de presă!

În tipografia, mai nainte proprietatea societății (tovărășiei) pe acții însemnată sub numele „Institut Tipografic“, mai târziu, adevă, din 1 Iunie anului 1892, proprietatea privată a lui Eugen Brote. — s'a tipărit în limbile: germană, franceză, italiană și română un Memorand, al cărui titlu întreg e următorul:

„Memorandul Românilor din Transilvania și Ungaria, către Majestatea Sa Imperială și Regală Apostolică Francisc Iosif I., Împărat al Austriei, Rege Apostolic al Ungariei, Rege al Boemiei, Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiției, Lodomeriei și Illiriei, Arhiduce al Austriei, Mare Duce al Cracoviei, Duce al Lorenei, Duce al Salzburgului, Stiriei, Carintiei, Carneoliei, Bucovinei, Silesiei - superioare și inferioare, Mare Principe al Transilvaniei, Margraf al Moraviei, Comite princiar al Habsburgului și Tirolului etc., etc., etc. Sibiu. Tiparul Institutului Tipografic. 1892“.

După traducerea întărită maghiară ce se află între hârtiile de cercetare, pe pagina 2, se află următoarele ziceri: „Dreptul istoric întocmai ca dreptul public al Transilvaniei, legile fundamentale, „Pragmatica sancțiune“, asigură neafirmarea Transilvaniei într-o formă care nu se poate atinge, și poporul român, mai ales după darea egalei îndreptări la 1848 și după dezvoltarea făcută în anii 1863—65 în dreptul public avea în acest act prețios cea mai mare chezeșie pentru viața națională pe viitor română și străduințele lui naționale își aveau culmea în această autonomie (neafirmare).

„Contra vederilor politice domnitoare într-un șir de veacuri, autonomia a fost, prin uniune, nimicită într-o formă nedreaptă contrară dreptului public și drepturilor acelor părți, care alcătuiesc Transilvania, și fără socotire la starea etnică și geografică și la dezvoltarea ei, care toate cer cu tărie această autonomie.

„Prin acest lucru poporul român se simte vătămât în drepturile sale istorice și naționale pentru-că:

a) Uniunea (împreunarea desevirșită a Ardealului cu Ungaria) s'a făcut fără-ca să fi luat parte și Românii într-o formă răspunzătoare cu numărul lor și cu însemnătatea lor în această țară, — s'a făcut prin o dietă, care ca atare își avea deputații sei pe temeiul legilor de alegere din anii 1790—1791 și a legilor din anul 1848, adică a legilor din timpul întunecoasei iobăgii“.

Mai departe pe pagina 3 a aceleiași tipărituri se află următoarele ziceri:

b) vătămât se simte, de altă parte, poporul român prin această uniune, pentru-că prin ea s'a lucrat la facerea unei topiri fără socotirea legilor ce chezeșesc neafirmarea acestei țeri.

„Uniunea și întărirea ei prin lege, sînt nesocotirea fățișe a tuturor drepturilor poporului român, ca popor, care alcătuie în cea mai mare a ei parte vechia Transilvanie, precum și a tuturor legilor fundamentale, care chezeșesc autonomia acestui principat, sînt înălturarea de tot a elementului român și o nedreptate atât din punctul de vedere al legilor și a dreptului, cât și din cel politic“.

Zicerile înșirate în cele de mai nainte a Memorandului, și cu deosebire acele în care se zice: că „autonomia a fost, prin uniune nimicită într-o formă nedreaptă, contra dreptului public și drepturilor popoarelor, care alcătuiesc Transilvania“, — și că prin uniune „poporul român de aceea se simte vătămât în drepturile sale istorice și naționale, pentru-că: „uniunea s'a făcut fără a fi luat parte Românilor în formă răspunzătoare cu numărul lor și cu însemnătatea lor în această țară“ și anume s'a făcut, după cuvintele Memorandului, „prin o dietă, care ca atare își avea deputații sei pe temeiul legilor de alegere din 1790—1791“ adică „a legilor din timpul întunecoasei iobăgii“ — și în urmă zicerea aceea din Memorand, în care se spune: că „uniunea și în-

tărirea ei prin lege sînt o nedreptate atât din punctul de vedere al legilor și a dreptului, cât și din cel politic“ — zisele pomenite ale Memorandului cuprind în sine atacarea puterii obligatoare și a valorii de lege a articolelor 1 din 1858 — adică transilvănene — despre „uniune“ sau despre împreunarea în înțeles mai strîns a Transilvaniei cu Ungaria, și a art. VII. din 1848 sau a celor din Pojon respective din Ungaria, precum și a art. 43 din 1868 despre întărirea „uniunii“.

Este atacată valoarea legilor zise și puterea lor obligatoare în zicerile pomenite mai în sus cu deosebire prin aceea, că după înțelesul ce nu se poate altfel înțelege al acelora — uniunea numai așa s'ar fi putut face în chip legiuit, dacă la dieta ardelenesească din 1848 ar fi fost înfățișată populațiunea română a Transilvaniei amăsurat însemnătății sale și dacă și-ar fi dat și ea lucrarea la aducerea legii despre „uniune“. După-ce aceasta, în dieta dela 1848, la care populațiunea română n'a fost înfățișată, și care a fost alcătuită pe temeiul legilor de drept public din anii 1790—1791, — nu s'a putut întempla; legea despre „uniune“ după cuvintele Memorandului nu s'a putut aduce pe drept. Din zisa aceasta de sine urmează: că, dacă nu s'a putut aduce în mod legiuit, atunci nici nu e legiuită și prin urmare — nefiind legiuită — nu poate avea puterea obligatoare.

Codul penal în §-ul 173 zice: că acela, care atacă puterea obligatoare a legii în chipul arătat în §-ul 171, adică: acela care ațîță în vre-o adunare, publice, prin graiu, sau prin răspândirea sau lipirea spre privire publică a tipăriturilor, săvîrșește păcatul de ațîțare în contra legii.

În cele din sus este arătat că în Memorand s'a atacat legiuirea unui drept fundamental al patriei noastre și în deosebi al articolului de lege din 1848 despre uniune. Pentru de a pute dovedi faptul delictului de ațîțare numai atîta este de a se arăta: că atacarea puterii obligatoare a legii despre „uniune“ prin care dintre chipurile arătate în §-ul 171 s'a săvîrșit. Spre scopul acesta voi pomeni faptul dovedit, că atacarea puterii obligatoare și a legilor despre uniune s'a făcut prin răspândirea tipăriturii cunoscute sub numirea de „Memorandul român“ și arătate mai în sus cu amănuntul.

Răspândirea (Memorandului) s'a făcut — după dovezile cercetării judecătorești — așa, că exemplarele tipărite la porunca așa numitului „comitet central executiv de 25“ a partidului național românesc, s'au împărțit parte prin persoanele dela „Institutul Tipografic“ în locuința tipografiei și în alte locuri la privilegii binevenite, parte au fost trimise spre împărțire mai departe, mai multor (la număr 78) partizani din provincie, aleși de către numitul comitet de 25 — acestia apoi le-au împărțit și cu deosebire între populațiunea românească. Pe lîngă aceea ca puțință mai depărtată a răspândirii Memorandului, a slugit trimiterea exemplarelor nemțești, franceze și române (din Memorand) la persoane din străinătate.

Fiind în acestea arătat delictul de ațîțare prescris prin §. 173 din codul penal; în scopul dovedirii făptuitorilor care se pot acuza cu săvîrșirea delictului, îmi iau cutezanța să ating următoarele:

Tipărirea Memorandului în limbile maghiară, germană, franceză și română: împărțirea lui în chipul mai sus arătat a fost îngrijite de către așa numitul „comitet executiv de 25“ al partidului național român, pentru-că tipărirea și răspândirea Memoran-

dului a fost hotărîtă în ședințele aceluiași comitet, ținute în zilele 25 și 26 Martie 1893. Aceasta e dovedită prin recunoașterea conglăuitoare a tuturor membrilor ascultați din acel comitet.

Membrii a deja de mai multe-ori amintitului „comitet de 25“ au fost următorii:

1. *Dr. Ioan Rațiu*, avocat, locuitor în Sibiu.
2. *George Pop de Băsești*, proprietar, în Băsești.
3. *Eugen Broste*, proprietar de tipografie locuitor în Sibiu.
4. *Dr. Vasilie Lucaciu*, paroch în Șișești, arestat ca prizonier, făcându-și pedeapsa în închisoarea din strada Dülöi în Budapesta.
5. *Demetrie Comșa*, profesor în Sibiu.
6. *Dr. Daniil P. Barcianu*, profesor, locuitor în Sibiu.
7. *Septimiu Albini*, publicist în Sibiu.
8. *Nicolau Cristea*, asesor consistorial, locuitor în Sibiu.
9. *Iuliu Coroianu*, avocat în Cluj.
10. *Patriciu Barbu*, avocat, locuitor în Reghinul-săsesc.
11. *Dr. Teodor Mihali*, adv. în Dej.
12. *Gavriil Man*, avocat în Bistrița.
13. *Dr. Gavriil Tripon*, adv. în Bistrița.
14. *Aurel Suciu*, avocat în Arad.
15. *Mihail Velicu*, avocat în Chișiniu.
16. *Dr. Iuliu Terențiu Mera*, medic, locuitor în Șiria.
17. *George Lazar de Purcăreți*, protopop gr.-cat., locuitor în Careii-mari.
18. *Vasile Ignat*, avocat în Beiuș.
19. *Rubin Patifia*, adv. în Alba-Iulia.
20. *Dr. Aurel C. Popovici*, medic, locuitor în Sibiu.
21. *Basilin Rațiu*, vicar, în Făgăraș.
22. *Ludovic Csato*, avocat în Blaj.
23. *Gerasim Domide*, preot gr.-cat., locuitor în Rodna-veche.
24. *Alexandru Filip*, adv. în Abrud.
25. *Dr. Ioan Nichita*, adv. în Zălău.

Așadar atunci, când comitetul de 25 a hotărît tipărirea în limbile: maghiară, germană, română, franceză și italiană a Memorandului, ce cuprinde în sine atacarea puterii obligatoare a legii despre uniune, și când hotărîrea aceasta o au pus în lucrare — mai sus numiții membri ai acelu comitet au săvîrșit dintre delictele de ațîțare arătate prin §§. 173 și 171 pe acela, care stă în răspândirea tipăriturii ce cuprinde în sine atacarea puterii obligatoare a legii.

Dintre membrii supra numitului comitet de 25 în timpul din urmă doi, Gavriil Man și Ludovic Csato, avocați, au murit, și așa în contra lor nu pot să ridice acuză.

Dar' ridic acuză pe §§. 171 și 173 în contra membrilor comitetului de 25 amintit de repețite-ori și anume:

(Aci se înșiră earăși cei de mai sus, lăsați fiind afară domni de sub numerii 12 și 22, răposați, apoi se zice mai departe:)

Și în legătură cu aceasta, și cu deosebire cu scopul de a întări acuză insinuată în contra lui Eugen Broste, mai amintesc: că — după spusa lui Nicolau Roman — el, Eugen Broste a fost acela, care cu privire la distribuirea exemplarelor din Memorand a dat ordin și povățuiri deosebite lui Nicolau Roman, el a pus în vigoare hotărîrea comitetului de

25 referitoare la tipărirea „Memorandului“. Pe baza §§-lor citați acuz mai departe cu delictul de agitare comis prin răspândirea „Memorandului“ ce cuprindea în sine atacarea puterii obligatoare a legii pe:

Nicolau Roman, amplotiat (slujbaş) la institutul de credit, locuitor în Bistrița, care — după-cum însuși a mărturisit — în persoană a făcut împărțirea exemplarelor în limbile străine din Memorand, ca acelea să fie împărțite în mai multe ținuturi ale țării și în străinătate, ba din acelea și el a împărțit mai multe.

Cu același delict îl acuz mai departe pe:

Ioan Muntean, amplotiat la institutul de credit și proprietar, locuitor în Hațeg, care după mărturisirea sa proprie, a împărțit cele 20 exemplare primite spre acest scop dela protopopul gr.-or. *Romul Crainic*. Apoi pe:

Dionisiu Roman, candidat de avocat, locuitor în Mediaș, care cele 25 exemplare trimise lui din partea „Institutului Tipografic“ — după-cum însuși mărturisește — le-a împărțit la cunoscuții sei.

Și îl acuz în urmă pe:

Romul Crainic, protopop gr.-or., locuitor în Dobra, care — în urma mărturisirii sale — din exemplarele primite din Sibiu câteva a împărțit însuși, ear' 20 exemplare a trimis spre împărțire locuitorului din Hațeg *Ioan Muntean*.

După acestea alăturând aci scrisorile cercetărilor, rog cu supunere pe intitulatul președinte al tribunalului reg., ca juriu de presă, ca spre pertractarea înaintea curții cu jurați a acestui proces să binevoască a pune un termen și pe sus numiții acușați a-i cita prin trimiterea a câte unui exemplar din acest act de acuză, și despre întemplantarea aceasta a mă vesti și pe mine.

Cluj, 6 Decembrie 1893.

Vita Săndor, procuror regesc.

În urma acestei scrisori pornitoare de piră a procurorului, tribunalul din Cluj hotărîse drept zi de pertractare a procesului Memorandului 23 Ianuarie n. 1894, și a inmanuat tuturor acușăților hârtiile pîrtoare chemându-i pe acea zi la Cluj.

Membrii comitetului toți, în timpul iertat, au înaintat tribunalului din Cluj câte o scrisoare prin care protestează contra tragerii lor în judecată de către acel tribunal, spunând că pe temeiul legii, nu el e chemat a-i judeca. Tribunalul însă a respins protestele lor, susținându-și ziua pertractării.

Membrii comitetului au înaintat astfel apelație la *Curia-regească* din Pesta, cam pe același temei. Dar' până scrisorile se ajungă la Curie, termenul de 23 Ianuarie trecuse, și așa procesul a trebuit amînat.

Curia în ședința sa dela 20 Martie n. 1894 a luat în desbatere apelațiile comitetului, și precum se putea aștepta, a respins și ea toate apelațiile.

N'a avut dară isbînda dorită apelațiile, dar' au avut totuși o isbîndă mare. Au scos adecă procesul din iarnă afară! În Ianuarie e dricul iernii. Nu putea merge nimeni la Cluj. Apelațiile l-au împins înainte în cea mai frumoasă parte a anului: în luna lui Maiu, când affi adăpost sub ori-ce coperiș. Nu este oare dobîndă mare aceasta?

Pe temeiul hotărîrii Curiei apoi, tribunalul a pus noua zi de pertractare, precum se știe, pe 7 Maiu n. 1894.

Un strălucit banchet.

Fiind astfel ziua pertractării hotărîrî, membrii comitetului să înțeleșeseră, că încă *Vineri în patru Maiu n.* să plece la Cluj, unde adunându-se cu apărătorii lor, să se mai cousească și să mai pună la cale lucrurile. Înțelegînd despre asta, tinerimea română din Sibiu, acea tinerime care sare în ajutorul tuturor treburilor mari naționale, și aleargă și ostenește întru a scoate ceva bun la capăt, — a avut și acum un gând frumos, și anume a întocmit ca Joi seara înainte de plecarea membrilor la Cluj, să dea în Sibiu, în marea sală dela „*Gesellschaftshaus*“ unde s'a ținut conferența națională astă-vară un banchet (o cină, o petrecere) de despărțire, la care să fie poftiți membrii comitetului național cari locuiesc în Sibiu, și afară de dînșii ori-cine ar fi dorind. Acest banchet abia a fost vestit cu o zi înainte de ținerea lui. Și totuși el a reușit neașteptat de frumos!

Eată, pe scurt, cum s'a petrecut acea seară de despărțire:

La 8 ciasuri seara un număr frumos de inteligenți, fruntași meserieși și țerani erau așezați la mesele cele multe din sala dela „*Gesellschaftshaus*“.

La ciasurile 9, în mijlocul însuflețiri tuturor, întimpinat de puternice strigări de *să trăească* întră onorații membri ai comitetului, cu onoratele lor familii dimpreună, în frunte cu venerabilul președinte *Dr. Ioan Rațiu* și familia sa. Musica românească a lui *Brașovean* cânta „*Deșteaptă-te Române*“ și scumpii oaspeți și-au luat locurile la o masă lungă din fruntea sălii, anume pentru cei sîrbătoriți. Publicul s'a așezat la mesele înșirate în giur și în față.

Fetele erau vesele și însuflețirea era la culme, căci seara aceasta a fost cea din urmă seară de întîlnire cu acești aleși luptători naționali, înainte de marea zi de 7 Maiu.

Îndată la început, d-șoara română *Agneta Cristea* merge și dă în numele fetelor române din Sibiu, o frumoasă cunună din frunze de stejar, cu panglici din colori naționale ce purtau scrisoarea: „*Totul pentru națiune! — Fetele române din Sibiu*“ — venerabilului president *Dr. Rațiu*, zicîndu-i că fetele române din Sibiu le-au pregătit anume această cunună de *foi de stejar*, fiind că ele sînt semnul puterii nînvinse!

Furtună de aplause (bateri în palme) și strigate „*să trăească*“ au urmat vorbirii scurte dar' calde și înțelepte a domnișoarei *Cristea*. Venerabilul Președinte al comitetului dl *Dr. Rațiu* a luat însuși cuvîntul și li-a mulțumit cu vorbe frumoase, domnișoarelor pentru prețiosul dar. Sfirșind publicul a izbucnit de nou în aplause și strigări de „*să trăească*“ la adresa vechiului și bravului luptător național.

Însuflețirea să deșteptase, să avîntase foarte mult, și în mijlocul acestei însuflețiri și a unei tăceri adînci, s'a ridicat plugarul din Poiana-Sibiului, *Ilie Oprean* și a ținut o minunată vorbire, zicînd între altele că „la 1848 s'a zis numai: „*Deșteaptă-te Române!*“ ear' azi dl *Rațiu* cu partidul național nu zice numai: „*Deșteaptă-te Române!*“ ci *deșteptați-vă toate popoarele subjugate!* Ridic paharul meu în sănătatea „comitetului“ și a tuturor popoarelor subjugate din Austro-Ungaria!“

Aplausele și strigătele de „*să trăească*“ pare-că nu se mai sîrșesc!

Musica a cântat de loc imnul *slovăcesc*, ascultat cu multă însuflețire și întimpinat cu strigate de „*živio*“ și „*să trăească*“.

După-ce a încetat musica, se ridică dl *Ioan Dolean*, student în drept, colaborator al ziarului „*Tribuna*“ și salută în numele tinerimii române din Sibiu, pe comitetul central.

După asta ridicându-se tot publicul în picioare s'a cântat imnul național „*Deșteaptă-te Române!*“

După „*Deșteaptă-te Române*“ a urmat una din cele mai încântătoare vorbiri ale acestei petreceri naționale, anume discursul domnului *Gustav Augustini*, născut Slovac, dar' care vorbește ca și noi românește și e și d-sa redactor la „*Tribuna*“. D-sa a vorbit despre „*Iupta dela Călugăreni*“, unde *Mihaiu-Viteazul*, Domnul Țerii-Românești, înainte cu trei sute de ani, a bătut crunt și a spulberat o puternică armie turcească, cu abia vre-o 300 de voinici români! Și aseamnă această luptă cu „*Iupta dela Cluj!*“ nădăduind în isbînda și a acesteia! După caldul discurs al dlui *Augustini*, musica a cântat de nou imnul *slovăcesc*, care a fost ascultat cu multă plăcere.

Peste puțin timp vîzurăm apoi figura măreață a venerabilului domn președinte, încărîntîtul luptător național, ridicându-se în picioare ca să mai zică câteva cuvinte de rămas bun și să mulțumească celor de față pentru sîrbătorirea ce li-s'a făcut membrilor comitetului central. Cu dragoste vie și adînc pătrunși am ascultat cuvintele înțelepte și bărbătești rostite de marele nostru bărbat.

A vorbit mai ales pentru tinerime, de care să vede încungiurat și urmat, zicînd între altele, că tinerimea ni-e cheazăia cea mai tare a isbînzii luptei noastre, că ea nu numai să alipește la lupta noastră, ci și lucră din toate puterile întru înaintarea și ridicarea ei. Ear' astfel chiar întemplantându-se ca comitetul de acum să cadă (închis de stăpînirea maghiară și adus la neputința de a mai lucra) totuși, a zis vrednicul fruntaș al partidului:

„*Nu ne temem că cu căderea și înfrîngerea noastră va căde și se va frînge și cauza românismului, căci are cine să ne înlocuească. Poporul român se va duce cu pași siguri pe calea dorințelor sale și fără noi; ear' aceasta e vrednicia tinerimii în a cărei onoare îmi închin paharul!*“

După tunetul de aplause ce i-au urmat acestui discurs prea frumos, un învîțător a ținut un scurt dar' însuflețit discurs pentru expatriații comitetului central dl *Eugen Brote* și *Aurel Popovici*, la adresa cărora aplausele de asemenea nu se mai sîrșiau.

Musica a cântat din nou cîntece românești ascultate cu multă plăcere, la sîrșitul cărora dl *Moise Brumboi*, teolog din Blaj, a ținut un mic discurs, închinînd întru sănătatea preoțimii române.

Dar' apoi negreșit una din cele mai strălucite vorbiri a fost aceea rostită de dl *Dr. D. P. Barcianu*, care cu vorbe bine chibzuite și înțeleptește cumpenite a spus, cum nouă ni-a mers tot rău și ear' rău în această patrie, pentru-că noi înșine am fost niște oameni slabi, care am ținut mereu la aceea, că *capul plecat nu-l taie sabia*. Arată păcătoșia acestei țineri, și vrednicia celor-ce ridică capul, și care apoi azi ori mâne ajung la ce doresc și pentru ce să luptă! Sfirșind d-sa, strigările și baterile în palme nu mai încetau!

Musica a cântat earăși.

Apoi un domn învîțător a vorbit făcînd asemănare între străduința Maghiarilor de a

ne doborî și între a celor-ce au vrut să ridice turnul Babilonului. Și aceia și acestia au lucrat în contra lui D-zeu. Aceia vrînd să facă un lucru măreț ca și însuși al lui D-zeu, acestia luptînd în contra libertății de D-zeu dată. Apoi zice: „*așa vor pute să-și împlinească Maghiarii planul cum și l-au putut și cei dela turnul Babilonului*”.

Și s'a sfîrșit această frumoasă seară cu petrecerea dată în onoarea membrilor partidului național care ca mâne aveau să plece la *Golgota-Românilor*, cum au numit-o vorbitorii dela acest măreț banchet, la Cluj, și a fost o adevărată sîrbare națională decât care mai frumoasă și mai însuflețită puține poți vedea.

Pe la 11^{1/2} ciasuri s'a ridicat venerabilul președinte și însoțit de ceilalți membri, între însuflețite strigări de „*Trăească! La revedere în Cluj!*” și la sunetul cântecului „*Deșteaptă-te Române!*” a părăsit sala.

De față au fost la această petrecere, mai toți Români din Sibiu, domni, doamne și domnișoare; meseriași români din Sibiu, un frumos număr de teologi ai seminarului archidieceșan din Sibiu, și în sfîrșit mulți preoți, învățători și țerani români din satele vecine cu Sibiu.

Plecarea la Cluj.

Vineri dimineața la 8 ciasuri, avea să plece trenul cu comitetul. Plouase noaptea întreagă și ploua și dimineața, și totuși au eșit aproape toți Români din Sibiu, și mulțime din satele din giur.

Cînd scumpii bărbați s'au urcat în tren din mii de piepturi au izbucnit strigăte de „să trăească” la adresa lor. Urcaseră și cununa cu pantlica națională dată de domnișoarele române la banchetul de aseară. Iubiții călători stăteau în ferestri și în ușe, și cînd clopotelul a sunat de două ori, publicul a început a cânta cu însuflețire: „*Deșteaptă-te Române!*” Bărbații cu capul desvîlit, femeile cu mărgelile de lacrimi în ochi, cu un suflet și cu o inimă cântau repetînd de mai multe ori cuvintele:

„*Murim mai bine 'n luptă cu glorie deplîmă
Decît să fim sclavi cărăși în vechiul nost
pămînt.*”

Trenul s'a pus în mișcare. Publicul îndesuit a izbucnit în asurzitoare strigări de „să trăească!” „*La revedere în Cluj!*” „*D-zeu să ajute dreptății!*” „*D-zeu vă aducă în pace!*” petrecîndu-și cu strigătele lor până afară din stație. Mulți aveau lacrimi în ochi, dar toți în inimi nădejdea isbânzii.

Despre călătoria mai departe a comitetului, eată pe scurt, știrile ce le primește „*Tribuna*”:

Copșa-mică, 4 Maiu 1894.

(*Depeșă particulară*)

Din fuga trenului vă trimit câteva vești despre *trecerea triumfală* (de biruință) a membrilor din Sibiu ai comitetului nostru central, în călătoria lor către Golgota, din care va învia libertatea popoarelor din patria noastră.

Zic *trecere triumfală*, pentru-că altcum nu pot numi însuflețirea cu care iubiții noștri au fost întimpinați pe întreg drumul dela Sibiu până la Copșa-mică.

Deja la prima stație, *Ocna-Sibiului*, deși ploaia curgea șiroiu, bărbați, femei și copii cu satele au eșit în calea trenului cu buchete de flori și cununi. Zărind pe veneratul pre-

sident *Dr. Rațiu* și pe ceilalți membri ai comitetului, mulțimea a izbucnit în strigăte zguduitoare, ear' femeile cu lacrimi în ochi aruncau flori în cupeuri.

În mica stație dela *Loamneș*, însuflețirea era și mai mare. Aici preotul, în fruntea satului întreg a așteptat trenul cu acușării, pe cînd din satul apropiat *clopotele sunau ca de sîrbătoare*. E de nedescris mișcarea ce am văzut și aici. Cînd trenul s'a oprit, strigăte ca de furtună au întimpinat pe membrii comitetului iviți la fereastră, ear' cupeul în care se afla dl *Dr. Rațiu* a fost aproape inundat (acoperit) de flori. Un învățător eșind din mulțime, a rostit cu glas puternic următoarele cuvinte: *Memorandumul este jalba poporului român, procesul ce vi-se face este procesul națiunii române!* După un scurt minut trenul s'a pus ear' în mișcare. *In această clipă am văzut sute de ochi lacrimînd și sute de țerani cu capetele descoperite făcînd mișcați semmul sfintei cruci.*

La *Șeica-mare* și *Calvaser* alte mii de oameni au eșit întru întimpinarea trenului. Deși vre-un slujbaș prea harnic a scos la gară vre-o 6—8 gendarmi cu baionetele puse, totuși poporul n'a putut fi împedecat să nu-și arete alipirea pentru acușării națiunii prin strigări și sute de buchete de flori.

Același lucru în stațiile din *Agârbiciu* și *Frâna*. Din *Ocna* începînd și până la *Copșa-mică* pretutindena la plecarea trenului corurile de țerani au cântat imnul național „*Deșteaptă-te Române*”. Cea mai măreață întimpinare a fost însă cea din *Copșa-mică*. Aici stînd trenul două ore, nu numai româniea din localitate, ci din giurul întreg s'a adunat în număr de cel puțin 5—6000 de oameni cu 40—50 de preoți în fruntea lor. Ne fiind îngăduiți să între în gară, oamenii s'au așezat în lung spalier de-alungul drumului ce intră la gară și au trimis deputație ca să roage pe membrii sosiți ai comitetului să ese la dinșii. Făcînd aceasta, o adevărată furtună de „să trăească” și o adevărată ploaie de flori i-au întimpinat. *Țeranii bătrîni cu lacrimi în ochi se îmbulziau să sărute mîna iubitelui conducător al partidului care înfățișează întreg poporul.* Întrați în gară, membrii comitetului nu după multă vreme au trebuit să ese eară în mijlocul poporului, căci noue cete de popor sosiră într'aceea și voiau să vadă pe acușati. Cu florile aduse aici și până aici de popor, s'ar pute umplè un vagon. Dela o vreme poporul îmbulzit în mod îngrozitor înaintea gării, a nesocotit porunca slujbașilor și a intrat ca un povoiu în curtea dinaintea restaurantului și a încins acolo hore vesele și jocuri călușerești.

De către *Tîrnave* au sosit mulți Români la *Copșa* întru întimpinarea comitetului, și dela ei am aflat că spre *Blaj* și *Teiuș* se pregătesc întimpinări și mai mărețe. Deja au cuprins formal satele dimpregiur, tot corpul drumului de fer, așa că cel puțin până în *Teiuș* acușatii noștri vor trece printr'un întreg spalier de aderenți.

Din *Copșa-mică* a fost trimisă următoarea telegramă:

Eugen Brote.

Bulevardul Elisabeta, 117. București.

Zece mii de Români eșiți întru întimpinarea acușatilor plecați la Cluj salută pe membrii expatriați ai comitetului central și vă asigură că și din depărtare ai noștri sînteți și ai vostri sîntem. Cel de față.

Cluj, 4 Maiu 1894.

Cu ochii scâlțați în lacrimi de adîncă mișcare și sub înriurirea celei mai mărețe privesc vin să-mi completez raportul despre călătoria triumfală până la Cluj a membrilor din Sibiu ai comitetului partidului național român. *O adevărată cale triumfală a fost această călătorie în tot cursul liniei.*

La plecarea trenului din *Copșa*, mulți dintre inteligenți și preoții veniți: din impregiurime s'au urcat în trenul nostru însoțindu-ne până la stațiunile proxime, ear' poporul care nu-l încăpea peronul gării au alergat în câmp făcînd spalir în lungul liniei ferate pe ambele laturile și astfel printr'un spalir aproape neîntrerupt am trecut stațiunile dintre *Copșa-mică* și *Blaj*. Pretutindeni la toate gările și haltele trenul era întimpinat de mulțimea poporului român, îmbrăcat în haine de sîrbătoare și purtând flori și ramuri de ștejar verde. Călătoria la *Blaj* a ajuns punctul de înălțime.

În ciuda tuturor opintirilor ce le-au desfășurat slujbașii de a face pedeci în stația *Blaj* a fost de față un public foarte numeros și ales.

Domni și doamne în număr de vre-o sută se urcară pe tren, ca să însoțească membrii comitetului până la *Teiuș*. În stația din *Blaj* doamnele române și meseriașii români au dat presidentului partidului nostru câte un prea frumos buchet de flori.

La stația *Crăciunel* aștepta poporul din câteva sate învecinate.

În stația *Cisteiu* erau eară mai multe sate de țerani și o fată de țeran a predat un buchet venerabilei doamne *Rațiu*.

La stația *Mihalț* earăși sute de țerani, bătrîni, juni, tineri, femei și copii.

Însă în *Teiuș* ne aștepta mai mult! Până la două mii. Poporul adunat voia să vadă pe *Dr. Rațiu* în mijlocul seu.

Nu se poate spune însuflețirea care a cuprins pe acei vrednici oameni, cînd îl văzură în mijlocul lor pe vrednicul nostru president.

Gendarmi și negendarmi, Maghiari și alte neamuri, au rămas încrămeniți de atîta iubire nefățărită.

Dincolo de *Teiuș* erau aproape de drum, pe un loc șes, adunați vre-o 2000 oameni, îmbrăcați în haine sîrbătorești; între dinșii și femei și prunci. Femeile erau ingenunchiate și-și făceau cruci, însemnînd, că ferbinți rugăciuni înalță cătră Cel de sus pentru biruința dreptei cauze a poporului românesc. Bărbații între lacrimi strigau „să ajute Dumnezeu dreptății”, „*Dumnezeu să vă aducă în pace*” și „*Să trăească comitetul național*”.

Dar' toți ne umplurăm de scîrbă la *Aiud*. Aici slujbașii noștri au scos poporul din stație pe hotar și acolo îl țineau adunat sub paza gendarmilor. Poporul însă și din depărtare și-a arătat sentimentul măreț. Erau adunați acolo vre-o zece mii.

La halta *Decea*, la *Vîntul-de-sus* și la *Uioara-Vereșmort* ca și în celelalte stații. În *Uioara* o fetiță îmbrăcată în costum național a dat doamnei *Rațiu* un prea frumos buchet.

În gara dela *Cucerdea* lume foarte multă. Din mii de piepturi ca și din un singur glas a izbucnit un puternic „să trăească” la adresa acelora, care se jertfesc pentru binele neamului nostru.

S'a ținut o scurtă vorbire la adresa comitetului și s'au cântat două cîntece naționale.

În gara *Ghîrișului* a trebuit să simțim că ne-am apropiat de *Turda*.

Aici publicul ce așteptase sosirea trenului, era strîmătorit în apropierea stațiunii și

nu i-se dase voe s'e-și arate bucuria lor, decât prin ridicarea pălărilor. Abia se oprise trenul, și îi și bătă la ochi unui gendarm, că o pantlică națională ce se vedea pe fereastră, amenință statul cu perire, și poftise numai decât ca aceea să fie luată de acolo, și fiindcă porunca nu fu ascultată, năvăliră îndată în cupeu 2 gendarmi, care deslegară pantlică dela fereastră și o luară de acolo împreună cu cununa de care se ținea. Era cununa de frunze de stejari dată de domnișoarele române din Sibiiu și pe care era scris: „Totul pentru națiune“!

Lucrul însă nu se sfârși aci. Îi veni unuia din ei gândul, că și celelalte buchete ce se aflau în cupeul acela, încă trebuie luate, căci și acelea au toate frunză națională. De astă-dată dl Liviu Albini li-se pune în cale, și ceru să arete scrisoarea prin care li-se poruncește de a lua celor-ce călătoresc lucrurile. Și fiindcă nu aveau, trebuiră să se retragă cu rușine. Dar' supărarea pricinuită la gara dela Ghiriș, fu uitată încurând. Deabia eșiți la largul, mulțimea de popor saluta comitetul și în special pe venerabilul lui președinte, atât de cunoscut în părțile acelea

Aproape de gara dela *Világosvölgy* era poporul din *Ceanul-mare* cu *praporul bisericicii* în frunte, pe care îl plecară la sosirea trenului.

Ear' la gara dela *Kolozskara*, poporul era înaintea stațiunii într'un frumos rînd și îndată la sosirea trenului începură cântarea *«Deșteaptă-te Române!»*

Și în sfîrșit la *Apahida* împregiurimea gării era plină de popor, încungiurat însă de gendarmi și de pretor. Și peste 10 minute trenul intră în gara *Clujului*, înaintând cu multă greutate de-lungul șinilor, fălos oare-cum de ceia pe care i-a adus.

Cluj, 5 Maiu 1894.

După călătoria triumfală, întimpinați pretutindeni cu strigăte de mii de glasuri, încărcăți de flori, în azul aproape neîntrerupt al innului național „Deșteaptă-te Române“, membrii comitetului național au intrat în gara din Cluj la 6 ciasuri după amiază.

Aici stația era îndesată de inteligența română din Cluj, de brava noastră tinerime universitară și de poporul român din satele învecinate. La oprirea trenului un frenetic „să trăească“ a izbucnit din toate piepturile. Ivindu-se membrii din comitet, mulțimea a început să cânte „preoți cu crucea 'n frunte“, în vreme-ce un buchet mare de flori naturale i-a fost dat dlui Dr. Ioan Rațiu. Între strigăte neîntrerupte, membrii comitetului și mulțimea ce îi însoția au pornit în lung șir de trăsuri la locuințele ce li-se pregătiseră. Tot așa au fost primiți și ceilalți membri ai comitetului care au sosit cu alte trenuri.

În Cluj populațiunea în fervebre mare.

Să nu facă prostii nu s'ar putea. Studenții maghiari sînt în frunte. Anume la sosirea trenurilor dinspre Sibiiu și Bistrița stația era cuprinsă de vre-o 300 studenți maghiari înarmați cu petri și cu ciomege. Recunoscînd între călători pe membrul din comitetul național, dl *Basiliiu Rațiu*, vicar în Făgăraș, și pe avocatul *Dr. Demetriu Ciuta*, haïta nebună s'a năpustit cu o ploaie de petri asupra trăsurilor acestor fruntași români. În fața hotelului „Hungaria“, plin cu Români, s'au adunat lărmuind și huiduind. Și poliția în fața acestor nelegiuiri privește liniștită.

Membrii comitetului național au cerut prin domnii *Coroianu* și *Albini* măsuri de siguranță dela primarul orașului, făcîndu-l

responsabil pentru tulburările publicului maghiar și declarînd, că dacă vor nainta cu aceste tulburări primejdioase, membrii comitetului național vor părăsi orașul. În urma acestora căpitanul orășenesc a lipit în toate colțurile de uliți apeluri, prin care provoacă publicul să se rețină dela ori-ce tulburări.

Plecările la Cluj.

Face cea mai mare cinste poporului român faptul, că el înțelegînd despre plecarea pe banca acusaților ai comitetului național, a grăbit a alerga și el din toate părțile țerii la Cluj pe 7 Maiu c.

În Sibiiu de Sâmbătă dimineața (5 Maiu) fiecare tren ce pleca spre Cluj era îndesuit de Români inteligenți, țerani și femei Singur la gara din Sibiiu în decursul zilelor Sâmbătă și Duminecă s'au urcat pe tren peste 600 oameni. La fiecare plecat s'a cântat: „Deșteaptă-te Române“ și trenul pleca între urări însuflețite de „trăească“.

Cea mai multă lume a plecat Duminecă seara în ajunul începerii procesului. Astfel din Brașov au pornit 26 vagoane pline de Români mergători spre Cluj, care la Copșa-mică s'au întâlnit cu cele 6—7 vagoane viitoare dela Sibiiu. La fiecare stațiune numărul călătorilor creștea mereu, așa că la *Teiuș* unde călătorii dinspre Brașov și Sibiiu s'au întâlnit cu cei-ce veniau de cătră Arad și Bănat, a fost mulțimea atât de mare, că stațiunea nu i-a mai încăput. Nu mai era o sală de așteptare goală, nu era înaintea stației loc gol, ci om lipit de om în sale, pe peron (sub coperișul stației) și printre șine până la trenuri! Adevărată mare. Cel puțin 4—5000 de Români se întâlniseră aci!

Însași calea țeranilor a fost o cale de cântări și strigăte însuflețite de „să trăească“, „Dumnezeu să ajute dreptății!“

Între altele, la comuna *Balomir*, (comitatul Hunedoarei) eșiseră noaptea de Duminecă spre Luni la 11 ciasuri, satele aproape întregi sub conducerea vrednicului preot *Suciu*, cam 2000 de țerani, cu stîlpări de *stejar verde* abia acum înfrunzit, și au împodobit cu iutele toate vagoanele cu verdeață și pe toți călătorii. Nu era suflet de Român fără frunză verde în pălărie, la piept și la mână.

O însuflețire ne mai pomenită!

Și nu este pe lume peană măiastră care să le poată descrie toate-toate tocmai așa precum s'au întîmplat!

Moții mai săraci au pornit cu grămada spre Cluj pe jos, cei mai avuți cu trenul. Ca să aibă ce mânca, au plecat 200 de cai cu dēsagi, ducîndu-le de mîncare.

Ca apele când își ies din alvii și se rostogolesc peste țarini, așa a curs poporul român spre Cluj pe 7 Maiu, încât în ziua începerii pertractării Clujul nu-l mai cuprindea: **douăzeci de mii de Români erau într'insul!**

Foile maghiare, mai ales spur catele dela Cluj, până în ajunul procesului mereu lătrau că nu și nu, că nu sînt Români în stare să se însuflețească, să meargă cu miile cu conducătorii lor la Cluj, — acum însă strigă ca din gura șerpelui după miliție să împrăstie groaznica mulțime de Valachi, ce ca un potop a năvălit în orașul lor!

Ei, mai ziceți și acum jidovitelor dela Cluj, că poporul nostru nu știe însufleși și că conducătorii noștri sînt numai singuri?

Pertractarea.

(Din Raportul „Tribunei“.)

Ziua întâia.

În sfîrșit! după șovăire și trăgănare de aproape 2 ani de zile, guvernul unguresc s'a hotărît totuși să încerce și această trăsătură. Membrii comitetului central al partidului național român din Transilvania și Ungaria stau azi pe banca de acusați în fața curții cu jurați a tribunalului de presă din Cluj. Mult a șovăit guvernul până s'a hotărît pentru pornire acestui proces, ear' poporul român era nerăbdător după acest privilegiu de a dovedi că el a împuternicit pe membrii comitetului național să scrie acest Memorand, că plîngerile drepte ale lui se cuprind în acesta; că el i-a dat prin conferențele sale împuternicire să aștearnă acest „Memorand“ în numele și din încredințarea lui la treptele Preagrațiosului Tron al Maiestății sale Monarchului, și că tot el l-a împuternicit să răspândească „Memorandul“.

De ieri Clujul iși-a schimbat fața. Cu toate trenurile și pe toate intrările Clujului veniau Români din toate părțile țerii cete-cete. Aproape toate satele din Transilvania sînt reprezentate astăzi în Cluj. Bănatul, Timișiana, Crișana, Maramureșul, Sălagiu, Valea-Bistriței, Munții-Apuseni, cu un cuvînt toate colțurile țerii locuite de Români iși-au trimis reprezentanții sei la Cluj!

Astăzi, în ziua pertractării, încă pe la orele 7 dimineața mulțimea nesfîrșită pusă în rînd de studenții universitari, aștepta liniștită trecerea comitetului spre sala de pertractare.

Comitetul național înainte de a pleca în fața juraților din Cluj, a trimis Maiestății Sale Monarchului următoarea telegramă în semn de supunere:

Maiestății Sale Împăratului și Regelui apostolic

FRANCISC IOSIF I.

Viena.

Poporul român din Transilvania și Ungaria ca cel mai credincios popor al glorioasei Case habsburgice, care în timpurile cele mai grele vitejește a apărut Tronul și patria contra vrășmașilor din lăuntru și din afară, ne mai putînd purta nedreptățile îndreptate spre nimicirea vieții lui naționale și religioase, cu supunere a apelat cu Memorandul seu la Maiestatea Voastră. Pentru acest Memorand, astăzi întreaga noastră națiune este supusă la prigoniri și mai grele ca mai înainte, și în persoanele reprezentanților sei legali este pusă pe banca acusaților.

Acum, când noi, membrii comitetului central al partidului național român din Transilvania și Ungaria sîntem puși pe această bancă spre a fi judecați pentru subșternerea Memorandului la Maiestatea Voastră și publicarea lui, Vă aducem la Preainalta cunoștință a Maiestății Voastre această pornire de răsunare ne mai pomenită în viața popoarelor.

Ai Maiestății Voastre cei mai credincioși supuși:

Membrii comitetului partidului național român din Transilvania și Ungaria:

Dr. Ioan Rațiu, Dr. Vasile Lucaciu, Iuliu Corotanu, Gerastin Domide, Dr. Gavril Tripon, Dr. D. P. Barcianu, Dr. I. T. Mera, George Pop de Ilyesfalva, Rubin Patitia, avocat, Patriciu Barbu, Mihailu Velicu, Dem. Comșa, Nicolae Cristea, Aurel Suciu, S. Albini, Dr. T. Mihail.

După aceasta comitetul a pornit spre *«Reduta orășnească»* unde avea să se înceapă pertractarea. E de nescris ce s'a putut

vedea și ce s'a întâmplat pe strada Redutei în acea dimineață!

Poporul în număr de cel puțin **20.000** era înșirat pe amândouă laturile stradelor prin care aveau acușatii să treacă și cu lacrimi în ochi și cu capul descoperit aștepta sosirea comitetului. Era îndesat om pe om, cât de-ai fi aruncat un lemn nu ar fi căzut jos printre ei! Decum comitetul în frunte cu Drul Rațiu a ajuns în capul șirurilor, s'au pornit zguduitoare strigăte de „să trăiască” din mii și mii de piepturi, cât tunetul și bubuitul tunului nu s'ar mai fi auzit! În mijlocul unei astfel de ne mai pomenite primiri — a înaintat comitetul spre Golgota sa! Au rămas uimiți până și cei mai înverșunați dușmani ai noștri, de atâta însuflețire.

Tot așa au fost primite și soțiile acușaiilor, care împreună cu alte doamne române mergeau napoia comitetului.

Ziua de azi, 7 Maiu 1894, va fi pentru pururea înscrisă cu litere de aur în paginile istoriei poporului român, ca o zi mare, ca o zi de izbândă a luminei.

20.000 de Români «din patru unghiuri», cu o însuflețire ce întrece închipuirea omească, ca dintr'un singur piept au dat azi dovadă conștiinței lor naționale, 20.000 de Români s'au arătat azi doritori de libertate, doritori de cultură; 20.000 de Români, cetățeni pacnici au dovedit azi, că ei își cunosc conducătorii lor și una sînt cu ei și la bine și la rău! Membrii comitetului național, pot fi mândri de izbânda secerată astăzi, pot fi pe deplin mângăiați dinainte pentru osânda ce li-se va dicta, și liniștiți pot trece pragul temnițelor maghiare, căci datorința și-au împlinit, și munca lor roade a adus.

La ciasurile 8¹/₂, presidentul tribunalului Br. Szentkereszty Zsigmond însoțit de juzii Dr. Iszekutz Gyula și Reibold Artur deschide pertractarea.

Sala de pertractare e îndesuită pe public ales, mai virtos Români, ear' galeriile sînt cu desevîrșire ocupate de dame și domnișoare, purtând pe piept panglică roșie cu inscripția galbenă „Totul pentru națiune”, atrînată de un bumb vînat!

Vre-o 30 de trimiși ai foilor s'au pus să însemne spre a da seamă ziarelor lor.

Toate intrările sînt astupate de vre-o 20 gendarmi înarmați.

Acușă o ține procurorul Vita Sándor însoțit de Dr. Lázár Aurel.

Tălmăciul: Lehmann Robert.

Notarii tribunalului sînt: Dr. Balázs Elemér și Elekes Lajos. Fiind chemați, s'au înfățișat pe banca acușaiilor următorii:

1. Dr. Ioan Rațiu, cu apărătorul Dr. Amos Frâncu, avocat.
2. George Pop de Băsești, cu apărătorul Dr. Aurel Isac, avocat.
3. Dr. Vasile Lucaciu, cu apărătorul Dr. Miloș Stefanovici, (Slovac) avocat.
4. Demetriu Comșa, cu apărătorul Dr. Aurel Murășan, direc. „Gazeta Transilvaniei”.
5. Dr. Daniil P. Barcianu, cu apărătorul Matei Dula, avocat.
6. Septimiu Albini, cu apărătorul Dr. Stefan Pop, avocat.
7. Nicolau Cristea, cu apărătorul Iosif Crișan, avocat.
8. Iuliu Coroianu, cu apărătorul Dr. Augustin Bunea, secretar consistorial în Blaj.
9. Patriciu Barbu, cu apărătorul Dr. Emil Gavrilla, (Sêrb) avocat.
10. Dr. Gavriil Tripon, cu apărătorul Dr. Val. Branisce, redact. ziarului „Dreptatea”.
11. Aurel Suciu, cu apărătorul Ioan Roșu, avocat.

12. Mihai Veliciu, cu apărătorul Dr. Stefan Petrovici, avocat.

13. Rubin Pația, cu apărătorul Stefan Faynor, (Slovac) avocat.

14. Basiliu Rațiu, cu apărătorul Francis Hossu Longin, avocat.

15. Gerasim Domide, cu apărătorul Dr. Silviu Moldovan, avocat.

16. Nicolae Roman, cu apărătorul Dr. Alexandru Hossu Longin, avocat.

17. Ioan Muntean, cu apărătorul Simion Damian, avocat.

18. Dionisiu Roman, cu apărătorul Dr. George Ilea, avocat.

19. Ioan Duma, cu apărătorul Coriolan Brediceanu, avocat.

Presidentul: vestește că dintre acușaii numai Romul de Crainic n'a venit, căci fiind bolnav de piept e silit să petreacă la scalde. Față cu acest acușat deocamdată înceată cercetarea.

Dl Teodor Mihali: Cer cuvînt, eu încă am fost chemat pentru pertractarea de astăzi, dar' nu am fost cetit în șirul acușaiilor. Apărătorul meu este dl avocat Petru Truța. Presidentul întregește lista.

Cetindu-se lista juraților se află că nu este numărul recerut și se ridică pertractarea până la întregire.

La oarele 10¹/₄, numărul juraților fiind întreg, presidentul redeschide pertractarea.

Apărătorul dl Coriolan Brediceanu (în limba română): am de făcut o întrebare, și anume: pentru-ce se găsește gendarmii la spatele apărării. Știm că dreptul de a ține ordinea e a dlui president și de aceea pe d-sa îl întreb.

Presidentul tribunalului (și el în limba română): Mă rog a aștepta până vine dl tălmăciul.

Eată bătaia sorții. Tribunalul maghiar, care nu vrê să știe decât de „limba oficioasă” a statului, este silit să înceapă în limba română pertractarea procesului, pornit națiunii române, care totdeauna mai mult pentru limbă s'a luptat! Semn dela D-zeu!

Tălmăciul intră în sală.

Apărătorul C. Brediceanu (întrerupe în limba română). Noi avem dreptul să venim în atingere cu acușaii nemijlocit, fără martorii și fără poliția, care stă la spatele noastre.

Presidentul tribunalului (prin tălmăciul). Gendarmeria este adusă de cătră dl president pe propia sa răspundere pentru siguranța publică, și nimeni dintre D-Voastră nu va fi împedecat a comunica atît cu lumea externă cât și apărătorii cu acușaii împreună.

Dr. Vasile Lucaciu: Eu trebuie să viu înaintea lui Dumnezeu și a tribunalului, să spun ceea-ce mă doare și să mă apăr, fără însă ca să am la spatele mele gendarmul, care dacă este pus să păzească ordinea, poate să stee și afară. Voci: Ne alipim!

Apărătorul C. Brediceanu: Înștiințez cu tot respectul recurs de nimicire!

Apărătorul Dr. Miloș Stefanovici (în limba maghiară): În folosul libertății dreptului de apărare, protestez în contra aceleia, ca gendarmeria să fie aici. Declar că mă simt jignit și vătămă prin aceste măsuri, căci nimic nu s'a întâmplat în sala aceasta ce ar pute face să se simță lipsa lor.

Presidentul tribunalului înseamnă că toți s'au alăturat la protestare, apoi zice tălmăciului să întrebe pe acușaii dacă au ceva contra juraților și dacă vor să respingă pe unii din ei.

Coriolan Brediceanu (în limba română): Însuși așezământul declar de nelegiuit și călcare de lege.

Să naște o discuție mai lungă asupra întrebării că e chemată această curte ori nu

să judece în acest proces, când ea e alcătuită din dușmani politici ai acușaiilor și ca atare va judeca părtinitor! Se fac contra ei proteste de acușaii și advocați, vorbind dnii Dr. Frâncu și Dr. Aurel Murășanu. Tălmăciul încearcă să traducă ungurește ce-au vorbit acestia românește, dar' nu poate bine. Se începe o ceartă pentru nedibăcia tălmăciului chiar în un proces atît de însemnat. Cum vor judeca jurații drept când ei nu știu românește, ear' tălmăciul nu e în stare a le tălmăci pe ungurește de dai Doamne vorbele rostite românește întru apărare de acușaii înșiși și de apărătorii lor? Tălmăciul e zăpăcit, năcăjit.

Discuția trece apoi repede pe alt teren. Până aci adecă toți vorbisera românește și acușaii și apărătorii lor, cu advocați cu neadvocați. Procurorul Vita se mestecă și zice că tribunalul să ceară dela apărătorii, cari sînt și advocați, să vorbească ungurește, căci ei ca advocați sînt datori a o face aceasta, în înțelesul legii. Numai apărătorii care nu-s și advocați pot vorbi în limba mamei lor.

Presidentul: Legile iartă ca acușaii să-și aducă de apărător și neadvocați, însă și neadvocații sînt datori a se folosi de limba oficioasă a statului ca și apărătorii advocați, chiar și în interesul apărării.

Advocații înștiințază cerere de nimicire pentru această restrîngere a dreptului apărătorilor.

Procurorul Vita Sándor, zicîndu-i avocatul Dr. Miloș Stefanovici că și-ar fi schimbat cererea, zice: Protestez în contra aceleia, că mi-aș fi schimbat propunerea mea. Din contră propun și de astă-dată ca apărătorii numai întrucît sînt și advocați să vorbească ungurește. Așa am propus și mai înainte.

În ciuda acestei hotărîte ținute a procurorului și a protestărilor apărătorilor și acușaiilor, după desbatere îndelungă și cu foc, tribunalul a hotărît că nu numai advocații apărători, ci și neadvocații, sînt siliți a vorbi numai ungurește!

Eată dară încă în întăia zi a pertractării o mare nelegiuire sevîrșită de însuși tribunalul!

O telegramă bărbătească.

Dl Dr. Vasile Lucaciu și dl Septimiu Albini au trimis în 8 Maiu n. ministrului de interne în numele acușaiilor în procesul Memorandumului următoarea telegramă:

Ministrului de interne
în
Budapesta.

Șiguranța vieții noastre este neîncetată primejduită prin atacuri pe stradă. Aseară 2 dintre acușaii, Cristea și Duma au pătîit josnice atacuri. Astăzi la 1 oră eșind dela pertractare și mergînd liniștiți spre casă am fost prada unor aspre amenințări, strigăte, calumniari și împingeri vătămătoare. Capitanul de poliție Magyari s'a purtat necuviincios față cu noi pe stradă apărînd pe cei-ce ne atacau. Poporul pacnic românesc, neamurile și amicii noștri sînt atacați și bătuti de poliție și de indivizi dela „Kárpát-egylet”, așa încât vătămăți adînc — sînt provocați!

Atragem luarea aminte a dlui ministru de interne asupra acestor stări primejdioase și-l rugăm ca să iee măsurile de lipsă pentru a ne apăra.

În numele tuturor acușaiilor:

Dr. Vasile Lucaciu m. p.,

Septimiu Albini m. p.

ECONOMUL

redactat de D. COMȘA.

Din stupărit.

XVII.

Prinderea roilor.

Când un stup se împarte în două părți de sine stătătoare, zicem, că a roit. Roirea, cum am arătat în alt număr, se întâmplă, când albinele s'au înmulțit așa de tare, încât nu le mai cuprinde coșnița.

Roiul sunt de două feluri: *roi naturali* (firești), care părăsesc coșnița din îndemnul lor și *roi măestriți* (artificiali), pe care-i face omul din stupii puternici. Până să ajungem la un anumit număr de stupi, tractarea e mărginită numai la roi, în scopul înmulțirii; după aceea numai îi tractăm pentru miere.

Roiul naturali se arată de obicei prin Maiu și Iunie. Când un stup, puternic în albine și bogat în miere, voește să roiască, el poartă de grijă să aibă pui de trântori în coșnița; apoi zidește căsu'ii de matce care, fiind aproape astupate, roirea se poate întâmpla în ori-ce zi. Aceste semne se pot vedea numai în lăuntru coșniței.

Tot în lăuntru coșniței se aude adese glasul matcelor. Ear' din afară, la urdiniș, se ved albinele adunate grămadă. Acestea sunt semnele, care se arată înaintea roirii. În coșnițele mobile se mai cunoaște, că stupul are să roiască numai decât, pe aceea, că albinele umblă ca turbate în toate părțile; ceea-ce în coșnițele de rînd nu se poate vedea din pricină, că ele n'au ușe și fereastră.

După-ce a eșit din coșnița roiul zboară câtva timp și după aceea se așează pe creanga unui pom sau arbor, pe o tufă sau gard sau pe alte lucruri.

Mai bine e însă, ca stuparul se preîntimpine așezarea stupului pe lucrurile sau obiectele numite. Aceasta se poate foarte ușor. Scriitorul acestor șire are câteva coșnițe mai mici de nuele, care în apropierea roirii le ține gata, grijite frumos, adecă lipite bine pe din afară, curățite cum se cade în lăuntru, frecate bine cu mătăcină ori unse cu miere, apoi legate cu o sfoară de un par, cam de 4—6 metri. Aceste coșnițe, astfel pregătite, se razimă de crengile pomilor și, eșind roiul, negreșit are să se așeze în una din aceste coșnițe. Dacă însă s'ar întâmpla să joace roiul tare în alt loc, atunci se ia în grabă una din coșnițe și se strămută în acel loc. În felul acesta am prins zeci de roi în câțiva ani după oaltă, ușurându-mi mult lucrul.

Așezându-se roiul în cutare pom, pe o tufă sau gard, adese are omul de lucru și câte un cias până se prinde roiul în coșnița de rînd, avînd numai după aceea

să urmeze așezarea lui în coșnița mobilă; prinzindu-l însă de-adreptul în o coșnița de rînd, ceea-ce se întâmplă de multe ori în câteva minute, numai decât îl poți așeza în coșnița mobilă.

Cu astfel de prindere a roiului se mai întîmpină și un alt rîu. Zăbovindu-se omul prea mult la prinderea unui roi, ese un al doilea și adese și un al treilea roi, care de regulă se împreună cu roiul dintăiu. Apoi desbinarea roilor încă e împreunată cu greutate și pierdere de timp.

Dacă roiul s'a așezat pe creanga unui pom, se poate prinde mai ușor, nu țînînd coșnița de-asupra și afumînd de desupt albinele, ci țînînd coșnița de desupt, așa că grămada de albine se se vină tocmai de-asupra coșniței; după aceea se scutură creanga. Albinele cad în coșnița și dacă n'ar fi căzut dintr'odată, se mai scutură creanga a doua oară și chiar și de mai multe ori, dându-li-se albinelor răgaz să se așeze înspre fundul coșniței. Coșnița se întoarce încetișor cu gura în jos și se pune pe un scaun, în umbra pomului, din care am prins roiul. De o parte sub coșnița așezăm o bucată de lemn, ca coșnița să rămână puțin ridicată.

După-ce s'au adunat albinele în coșnița, nu e de lipsă să rămână acolo stupul, ci numai decât se duce în stupină, ori se așează în coșnița mobilă și apoi în stupină.

Fiind subțire creanga cu roiul, dar' la loc sus și de așa încât omul nu se poate sui cu coșnița la el, aceasta se înzestreață cu o prăjină (poliță) lungă, țînîndu-se sub roi și scuturînd cu ajutorul păreților ei de creangă.

Așezându-se roiul pe o ramură groasă sau pe trunchiu, omul are mult de lucru pîn' să-l vadă în coșnița. Nici chiar fumul nu ajută cum ar trebui. Dacă nu atunci se iau albinele cu o lingură mare de lemn, îngrijind să nu se vateze sau chiar să se omoare matca; se pun în o coșnița sau pe o pânzătură uscată unde e și o coșnița și, apucînd și matca în lăuntru n'are să ne mai doară capul: albinele toate se trag după ea, dacă le urnim dela locul lor cu fum de balegă sau și mai potrivit cu fum de putregaiu uscat de salcă.

Așezându-se roiul într'un gard, îl prindem așa că punem coșnița de lătura gardului, unde sînt albine mai multe, și de cealaltă lătura le afumăm. În o coșnița bine îngrijită și mai cu seamă în care am prins mai mulți roi în același an, chiar și roiul din gard iutră cu înlesnire.

Se întâmplă adese, că roiul se pune la loc atît de rîu, încât omul nici într'un fel nu poate ajunge la el. În cazul acesta sîntem nevoiți a lua un fagur cu pui din o coșnița mobilă și-l punem în apropierea roiului, deasupra. Albinele simțesc numai decât și se trag la fagur, de pe care le

măturăm cu o peană udă de găscă, în o coșnița mobilă, sau pe o pânzătură, unde este și o coșnița de rînd, în care ele au să între. Coșnița aceasta trebuie să fie proptită de o parte cu o bucată de lemn ca să între mai cu înlesnire albinele în ea.

De multe ori se întâmplă de ese roiul cel dintăiu și joacă cât joacă; după aceea dintr'odată vedem, că se trage earăși în coșnița sa. Ba uneori îl chiar prinde omul, dar' seara ori dimineața se pomește cu coșnița goală. Aceste se întâmplă din pricină matcei, eată cum: fiind ea bătrână sau avînd aripile stricate, nu poate sbura, ci cade dinaintea stupinii sau mai departe de stupină, după-ce a sburat puțin. Roiul fără matcă se reîntoarce în coșnița sa.

Acest rîu se poate preîntimpina, dacă stuparul e de față cu prilejul roirii, astfel că privește de aproape, cu cea mai mare băgare de seamă, albinele când ies pe urdiniș și vîzînd matca că pică jos, o ia, o pune pe un fagur și o acopere cu un coperiș anume, făcut din sîrmă (drot). În locul coșniței, din care a eșit roiul, se pune numai decât o coșnița goală, în care se așează și matca prinsă sub coperiș, ear' cea cu albine se strămută în alt loc. Vîzîndu-se fără matcă, roiul se reîntoarce la coșnița de mai nainte și, dînd acolo de matcă, se liniștește. Matca cu aripile stricate însă trebuie luată și înlocuită, de cu seară, prin altă matcă tină și sănătoasă, de bună-seamă sub coperiș, și așa ținută o zi și o noapte, când apoi se poate lăsa slobodă, că albinele se împretinesc cu ea și nu-i mai fac nici un rîu, ci dimpotrivă o iubesc și îngrijesc.

Prăpădindu-i-se matca unui roi îndată după-ce l-am prins în coșnița, el nu rămâne acolo, ci ear' se reîntoarce la coșnița, din care a eșit, pentru a eși mai tîrziu cu o matcă tină.

Sînt și roi aplecați să sboare, să fugă; acestia se numesc roi pribegi sau fugari, cari adese se ved luând calea spre păduri. Un astfel de roi se împedecă de-a sbura prin stropirea cu apă sau cu nêsip. De aceste încă trebuie să aibă stuparul la îndemână, precum și o oală cu putregaiu de salcă pentru afumat, mai multe pânzături, o scară lungă și un par lung și ușor.

Rîu este dacă stuparul trebuie să alerge când după un lucru, când după altul. De aceea trebuie să-și vază din vreme de toate câte îi sînt de lipsă pentru prinderea roilor.

XVIII.

Roiul măestriți.

După unii roi așteaptă omul cu sîptămănilor. Urmarea e, că se satură de stupărit și cu tot dreptul. Pentru-că a păzi 2—3 stupi toată vara, ca să roiască, e un lucru, care trebuie să scoată din răbdare și pe cel mai blăjîn om.

Ca să nu se întempe acest lucru atât de neplăcut și fiindcă roiul timpurii sunt totdeauna mai de dorit, n'avem decât să facem roi măestriți.

Acești roi se pot face numai din stupi puternici, adică bogați în albine și în miere. Timpul ce e de a se alege spre acest scop poate fi ori-când, chiar și jumătatea dinteiu a lunii lui Maiu; dar' peste sfârșitul lui Iunie se nu treacă.

La coșnițele de rind se face roiul măestrit prin alungare. Se ia adică, în cutare zi caldă, o coșniță goală, curățită în regulă și unsă cu mătécină, se pune cu gura înjos de-asupra coșniții, din care voim să alungăm albinele, și ca să nu poată sbura, locul unde se ating coșnițele se leagă bine cu un ștergar. Pentru-ca coșnițele să stee nemișcate și să se nu se răstoarne, e bine să fie rezimate și legate de o scară pusă de-a costișul lîngă un părete.

Acum se începe baterea cu palmele a coșniții, în care sunt albinele și anume dela vîrf, adică după-cum stă ea acum, dela partea din jos, urmându-se astfel după scurte întreruperi, dar' din ce în ce mai tare înspre partea din sus a coșniții. În vîlmășeala aceasta, albinele încep a se trage în coșnița goală, adesea și matca, rămânînd din jos numai albinele, cari n'au sburat încă pe afară și cari au să acopere și să îngrijască puii astupați, cei neastupați și ouele.

În timp de un pătrar sau o jumătate de oră, acest lucru adese e gata. Spre a ne încredința, dacă matca cu albinele s'au dus, avem să mai facem un lucru.

Punem adică jos o față de masă sau altă pânzătură; luăm coșnița, în care am alungat albinele, o întoarcem încetișor cu gura în sus și stropim albinele cu apă, apoi lovim păreții coșniții cu palmele, ca să cadă toate albinele înspre fundul coșniții. Pe urmă smăcim odată de coșniță și albinele cad pe fața de masă. Acum, o altă coșniță, bine pregătită sau chiar una mobilă, se pune pe fața de masă, dar' să fie ridicată puțin deoparte cu o bucată de lemn.

Albinele se trag numai decât rînduri-rînduri în această coșniță și în calea lor le urmărim cu cea mai mare băgare de seamă. Dacă vedem matca între albine, roiul măestrit e gata. După-ce albinele au intrat în coșniță, aceasta se pune în stupină în locul coșniții, din care am făcut roiul măestrit și unde în tot timpul lucrării trebuie să fie pusă o altă coșniță goală, în care să se adune albinele sosite din câmp. Din aceasta coșniță, scuturate fiind jos, toate albinele sboară în coșnița cu roiul măestrit.

Întemplantu-se să nu fi ieșit și matca cu albinele alungate, punem din nou coșnița goală de-asupra celei cu matca și facem ce am mai făcut; albinele ear' le golim pe fața de masă, după-ce le-am

stropit bine cu apă și le urmărim, ca să vedem matca.

Nu e cine știe ce lucru greu a face roi măestriți, după-cum s'a arătat. E aproape numai o jucărie tot lucru. De aceea și îndemnăm cu tot înadinsul pe stupari să nu pregete a face roi măestriți. Încredințându-i că, după o singură cercare, înșiși vor vedea, că nu e lucru greu și la a doua cercare nu vor mai întimpina nici o pedecă.

În coșnițele mobile se fac roiul măestriți cu mult mai ușor decât în cele vechi și anume:

Se ia o coșniță mobilă goală. În partea din jos chiar la urdiniș, se pune un fagur cu căsuli de lucrătoare; căsuliile să fie goale. La fund se pune un fagur cu miere, care poate fi și neacoperită. Acum căutăm în coșniță, din care facem roiul măestrit după matcă. Spre acest sfârșit scoatem pârcan de pârcan, cu faguri și albine, și ne uităm cu băgare de seamă după matcă; dînd de ea, nu mergem mai departe cu scoaterea pârcanelor, ci așezăm pârcanul, pe care zărisem matca, în coșniță, unde facem roiul măestrit, tocmai lîngă fagurul de lucrătoare, care l'am fost pus de mai înainte și mai punem în coșniță vre-o 7 pârcame cu începuturi de faguri, dacă n'avem faguri măestriți pentru aceste pârcame. Măturăm apoi cu ajutorul unei pene de gîscă, muiată în apă rece, albinele de pe vre-un fagur doi. Pârcamele cu faguri și albine scoase din coșniță, în care a fost matca, se pun ear' la locul lor, și de unde am scos fagurul cu matca, punem un pârcan cu început de fagur. Acum se închid amîndouă coșnițele, și aceea din care am făcut roiul, o strămutăm în alt loc, ear' cealaltă o punem în locul ei. Astfel roiul măestrit e gata și se întărește prin albinele cari au sburat până acum din coșnița-mamă; albinele se trag toate la locul unde sînt învățate. În cealaltă coșniță rămân albinele tinere, cari n'au sburat încă pe afară și mulțime de pui, astupați și neastupați cu oue. Ele își cresc o matcă tineră, care la timpul seu face o nouă prăsilă.

Timpul cel mai potrivit pentru facerea roilor măestriți este în zilele frumoase din luna lui Maiu, între oarele 9 și 11 înainte de amiază.

r. s.

Curcanii și prăsirea lor.

Curcanii ar trebui împămîntențiți la noi în măsură mult mai mare. Ei strîng grăunțele netrebnice de pretutindenea și nu supără pe celelalte galițe. Adevărat, că sînt foarte lacomi, se împacă însă și cu nutreț mai puțin, fiindcă ei înșiși agonisesc o mare parte din ceea-ce le trebuie ca hrană. De cu toamnă, curcanii pasc bucurosi prin curte (ogradă), pe arături, fînațe și c. l. și nu cer mîncare cu sîp-

tămănilor, de cumva nu s'ar fi punînd la îngrășat.

Prin hrînirea din greu, ei ajung greutatea uriașă de 12—18 chilog. Carnea lor e mai pre sus de a celorlalte galițe. Curcele produc în fiecare an 30—40 de oue mari și gustoase. Ele se furișează bucurosi în cutare unghiu ascuns, unde-și clădesc cuibul, spre a pute cloci în tignă și liniște. Clocirea ține 26—28 de zile.

Puii de curcă sînt gingași și neajutorți în căutarea și prinderea nutrețului. Dintre mîncările priincioase lor amintim: ouele de furnică, vermii, strepezii de muște, sfirmituri uscate de pîne, carne tocată și aluat virtos din a patra zi li-se va da bucățele de lăptucă (sălată), șelată, și de urzice, erburi și alte verdețuri. De altcum, puii lăsați să umble printre urzici se îmbolnăvesc și une-ori pier. Mult mai stricăcioasă este roua și ori-care umezeală. Drept aceea, umblarea pe afară li-se va îngădui numai pe timp uscat și cald, ear' nu pe rouă nici pe timp de ploaie.

Îngrijirea plantelor de odaie vara.

De obicei florile și alte plante, care peste iarnă se țin în odaie, în timpul verii se așează afară. Pentru scosul plantelor trebuie să se aleagă un timp potrivit. Mulți le scot pe timp uscat și le pun la unde bate soarele mai tare. Lucrul acesta e foarte greșite. Plantele care peste iarnă au stat în odaie, sînt gingășite așa că nu pot suferi dintr'odată arșița soarelui și aerul mai aspru și astfel se ofilesc. Plantele, care pot suferi aerul de afară, trebuie scoase din odaie pe la sfârșitul lui Maiu sau cu începerea lui Iunie, dacă se poate, pe timp ploios, și așezate la un loc umbros, scutit de vînt. Acolo se lasă să stee 2—3 săptămîni. Oalele se îngroapă mai bine de jumătate în pămînt. Seara și dimineața, florile se stropesc cu apă și din cînd-in-cînd se udă. După acest timp florile sînt destul de înrîmate pentru a pute suferi aerul mai aspru și acum se pot sădi în alte vase. După sădire se mai lasă cam trei săptămîni tot în locul de unde, după-ce au început să capete rădăcini nouă, se pot așeza în fața soarelui. Cu chipul acesta ele dau înainte și rămân frumoase.

Ținerea oalelor în curățenie e o cerință neapărată. Foarte în curînd oalele capătă un fel de coaje, care împedecă exaburirea umezelii de prisos și în urma acesteia pămîntul se înăcrește. Din pricina aceasta se mucezesc rădăcinile, ear' foile se uscă sau pălesc. De aceea, e bine ca oalele să se frece tot la câte patru săptămîni cu o perie aspră.

Păstrarea fagurilor.

Lucrul acesta e împreunat cu multe greutăți, deoarece-ce e foarte anevoie a scuti fagurii împotriva moliilor. Un econom

neamț a încercat următorul mod pentru păstrarea fagurilor: Știind că moliiile nu sufer curenții (tragerea aerului), el 'și-a așezat fagurii în pod, unde totdeauna trage aerul. Acolo a înșirat fagurii, câte douăzeci la un loc, pe niște vârghele de sîrmă (drot), tare și apoi 'i-a atîrnat de două ațe întinse de-acurmezișul, la depărtare de 5 centimetri unul de altul. Fagurii trebuie căutați mai întîiu cu deamăruntul, nu cumva să se fi fucuibat moliiile în ei. Lucrul acesta trebuie făcut din când-în-cînd și după așezarea în pod. Purcizînd astfel fagurii rămîn scutiți și împotriva șoarecilor.

Stîrpirea cloțanilor și șoarecilor.

Pentru a stîrpi cloțanii și șoarecii din poduri, pivniți, staule etc. se recomandă următorul mijloc: Luăm var nestîns și îl stîngem adăogînd la el vitriol de fer, pînă-ce acesta se face galbin. Cu acesta văruiim petritele, părății și coperișele. În fiecare unghi și găurice de-a cloțanilor ori șoarecilor punem vitriol de fer, și șoareci și cloțani nu vom mai avè. Aceasta trebuie să se repeteze în fiecare primăvară.

Cultivarea iederii în casă.

Spre scopul acesta ne căștigăm o ramură de 2—3 picioare de lungă și punem într'o oală de flori, fără gaură în fund, cam 3 părți de pămînt și apoi umplem oala cu apă. După aceea tăiem foile ramurii de jos și o înfigem în oală. Oala o punem apoi la un loc umbros în aer liber. Apa trebuie înoită din timp în timp. După câteva săptămîni ramura a căpătî rădecini destule, ca să o putem muta într'o oală în casă. Dacă voim să avem iederă stufoasă rupem vîrfurile, dacă voim să o avem lungă, atunci retezăm ramurile din lături.

Năpîrlirea cailor.

Năpîrlirea cailor, care cum se știe, se întîmplă totdeauna primăvara, este o întîmplare foarte de mare însemnătate la cai. Să știe că, cu astfel de prilej cailor le scade puterea, și în urma schimbării timpului și a altor neajunsuri, caili sînt cu mult mai simțitori, ca de obicei. La caili bolnavi și slabi năpîrlirea se întîmplă în mod nedeplin, ear' dacă se înterupe, atunci calul capătă diferite boale. În casuri de aceste calul trebuie îngrijit foarte bine, trebuie păzit de răceală și trebuie hrănit ca de obicei. Curățirea cât mai deasă îi face foarte bine, și mai mult bine îi face hrănirea cu nutreț ușor de mistuit.

Peatră acră ca mijloc de curățire a apei.

Ca și în aer așa și în apă se află o mulțime de vietăți stricacioase. Aceste vietăți sînt așa de mici, încât abia se pot vedea cu ochianul. Numărul lor e foarte mare. Într'o singură picătură de

apă se află 1200 de astfel de vietăți. Ele pricinuesc o mulțime de boale. Pentru omorîrea acestei vietăți în America și în Anglia se folosește peatră acră. Într'un hectolitr de apă se topesc un gram și jumătate de peatră acră.

Nutritura măiestrită a mînzilor.

Nu arare-ori se întîmplă că economul e nevoit să nutrească mînzul pe cale măiestrită, fie că iapa e lipsită de lapte, fie că a perit înadată sau curînd după fătare. Cel mai priincios este laptele smînănit de vacă sau de capră. Pe cînd se dă mînzului orfan, laptele să aibă o căldură de vre-o 26 graduri R., fiind întocmai laptelui în timpul mulsului și suptului. De recomandat este un adaos de zăhar pisat, însă cel mult o lingură de fiecare litră. Laptele astfel pregătit ar trebui dat de câte 5—6 pe zi, lăsînd mînzul să sugă cât voește sau aplicînd moă țîță iestrită de cauciuc. La fiecare mîncare, laptele se va pregăti din nou. Prisosul rămas trebuie înlăturat cu îngrijire; altcum se înăcrește și produce cufoare (urdinare). Numărul porțiilor se imputinează treptat. După a pără săptămîna, mînzul se va deprinde cu ovės și fîn, se înțelege, de cel mai bun soi.

Nutreț primejdios.

De cu primăvară, cartofii (crumpele) baraboi, picioicile și așa m. d.) *dese produc în pivniță lungi odrasle înălbite, în care se desvoltă o materie otrăvicioasă, numită „solanină“ care, pricinuesc vitelor boale grele și une-ori moarte. Drept aceea, modălcile (tuberculele) de cartofi, destinate fiind pe seama vitelor, trebuie despoiate mai întîiu de odraslele amintite. Prin nutritura cu cartofi odrăslîți, cruzi sau ferți, vitele perd apetitul dintr'odată, lasă nutrețul neatîns și ca fiind încremenite, cu capul plecat și picioarele crăcuite. Ochii se înhoalbă și pulsul bate cu repejune. Scoase fiind afară la aer, vitele par a fi ologite, se tîrîsc pe genunchi și une-ori se rostogolesc peste cap. Dintre celelalte urmări triste atîngem pe scurt: colica, cufoarea, lăpădarea fătului și slăbirea peste măsură. Este dar' neapărat să ferim vitele de-a mânca asemenea odrasle primejdioase.

Tovărășiile agricole rom. din comitatul Sibiului.

Precum s'a mai spus în „Foia Poporului“ în mai multe rînduri, la stăruința comitetului central al „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiului“ s'au înființat pînă acuma în comunele Seliște, Luncrâm, Sebeșul-săsesc, Gurariului, Roșia-săsească, și în zilele aceste în Săcădate, câte o tovarășie agricolă. Încât privește sporul făcut de 3 din aceste tovarășii în anul 1893 cu plăcere

publicăm următoarele date ce s'au luat la cunoștință în ședința comitetului amintit, ținută la 20 Martie a. c. și pe care comitetul ne roagă să le aducem la cunoștința tuturor economilor și adegă:

Tovărășia din Seliște: Comitetul acestei tovarășii a ținut în 1893 cu totul 3 ședințe; numărul membrilor tovarășiei cu finea anului 1893 a fost 14. Tovărășia are următoarele mașini agricole: un ciur de vînturat bucatele, o mașină de treerat (îmblătît), un plug de fer sistem Reifeisen, o mașină de tăiat nutrețul, o mașină de sîmînat cucuruzul și napii, o săpătoare de cucuruz, o grapă de fînațe, a căror preț se poate socoti cu 360 fl.

În ceea-ce privește lucrările tovarășiei din Sebeșul săsesc și Gurariului, publicăm aici în întreg cuprînsul raportul general al „Diracțiunii Tovărășiei din Sebeșul-săsesc“, cum și „Raportul presidentului Tovărășiei din Gurariului“. —

Raportul din Gurariului sună astfel:

La dorința Onoratului Comitet central, exprimată prin hîrtia din 3 Ian. Nr. 207—1893, în următoarele cu plăcere mă vedem îndemnat a descrie pe scurt activitatea Tovărășiei noastre dela înființarea ei.

În 30 Ian. 1893 am decis înființarea Tovărășiei noastre, cînd ne-am și constituit și am colectat taxele obișnuite. La început Tovărășia consta din 13 membri, s'au mai înscris ulterior 2, astfel acum sîntem de toți 15. Imediat după înființare am procurat la dorința membrilor o grapă (oblu) de fînață cu prețul de 54, fl. carea s'a folosit în primăvara anului trecut atît de membri, cu taxa de 20 cr. pe zi, cît și de nemembri cu 40 cr. pe zi. Am mai procurat tot atunci o mașină mică de sîmînat și săpat cucuruz, care asemenea s'a folosit cu bun succes de membrii Tovărășiei; prețul acestor mașini au fost laolaltă 30 fl. Sosindu-ne într'aceea și rezoluțiunea Tribunalului cu data 8 Iun. Nr. 2951—1893 polg., prin carea am fost avisați că firma Tovărășie noastre a fost înregistrată de lege, și Statutele ei au fost aprobate, am înaintat imediat rugare pentru un ajutor la Comisiunea economică a comitatului, de unde am fost împărțîșiți pe anul trecut cu un ajutor de 70 fl., cu suma aceasta și cu plusul care ne-a mai rezultat, după procurarea mașinilor enumerate, precum și a speselor avute cu rugărilor pentru aprobarea Tovărășiei noastre, am decis și cumpărat un troir de cel mai bun soi cu prețul de 112 fl. Troirul alege grăul în 3 părți, alege totodată și bombele învălite (scălușii) și de altă parte neghina. Toți membrii sînt încantați de bunătatea acestui troir, care alege de minune, s'au pus spre folosința tuturor, membrii pentru folosința dau de hecto 1 cop, ear' nemembrii două.

La început am avut de cuget ca cu ajutorul ce-l vom primi să ne procurăm o mașină de sîmînat grău etc.; fiind această mașină însă scumpă și neajungîndu-ne mijloacele, am fost siliți deocamdată a renunța dela această idee. În toamna trecută am adus o moșină de sîmînat spre probă, dela firma Jickeli din Sibiu, de unde am și procurat troirul și grapa de mușinoase și încă spre mulțumirea noastră. Am sîmînat în mai multe părți ale hotarului, la început oamenii erau în nedumerire, vîzînd relativ cît de puțină sîmîntă intră în locul sîmînat cu mașina. Holdele însă astă toamnă au răsărit foarte frumos, astfel avem cea mai frumoasă speranță, că poate chiar anul acesta, îmulțîndu-ni-se membrii, și cu vre-un eventual ajutor care-l vom mai primi ne vom procura și o

astfel de mașină, care este una dintre cele mai neapărate și folositoare. Aceasta ar fi pe scurt activitatea Tovărășiei noastre, sper că pe viitor vom putea înregistra o activitate și mai mare.

De încheiere nu pot întrelăsa a nu aduce și de astădată în numele Tovărășiei noastre, mulțumirile cele mai sincere On. Comitet central al Reuniunii Agricole pentru partea cea frumoasă care o are față de rezultatele Tovărășiei noastre prin îndemnul și sprijinul necurmat, care ni-l-au dat dela înființarea ei până acum.

Cu acestea rămân al On. Comitet central Gurariului în 11 Ian. 1894.

Ioan Manta,
preș. tov. agr. din Gurariului.

Raportul din Sebeșul-săsesc e următorul:

Membrii Tovărășiei noastre în anul trecut au folosit mai mult și putem afirma că cu mai bun succes uneltele agricole ale Tovărășiei, ca în trecut. Înaintarea aceasta provine de acolo, că deoparte timpul a fost mai favorabil, ear' de alta membrii s'au dat a cunoaște folosul ce-l pot avea din întrebuițarea uneltelor. Dar' pe lângă acest câștig moral Tovărășia în anul 1893 a avut și câștig material îmbucurător.

În alăturare avem onoare a Vă prezenta spre cenzurare și aprobare rațiociniul Tovărășiei pe anul 1893.

A. Din jurnalul de cassă se vede, că în anul trecut au intrat la cassă cu totul fl. 174.34 și au eșit fl. 170.22, rămânând bani gata la finea anului fl. 4.12.

Aclusele jurnalului ne dovedesc următoarele:

1. Cuitanța Nr. 1, estradată de cinci membri ai Tovărășiei dovedește că s'a solvit acestora suma de fl. 99.15 ca ultima rată pentru mașina cea mare de sămănat.

2. Cuitanța Nr. 2 arată, că s'a procurat conform concludului On. adunări din a. trecut o mașină de mână de sămănat cu fl. 18.10 și.

3. Cuitanța de sub nr. 6 dovedește, că s'a procurat și săpătoarea de cucuruz, sistemul până acum dovedit cel mai bun, Plauet jr. cu fl. 38.14.

Uneltele Tovărășiei, așadar' în anul trecut s'au înmulțit cu cele două din urmă.

Cheltuelile acestea Tovărășia le-a putut suporta mai cu seamă din venitele intrate după folosirea uneltelor. Așa:

a.) Documentul de sub pos. 11 a jurn. dovedește, că triorul a adus venit de fl. 48.47 fără restante;

b) Mașina cea mare de sămănat a adus fl. 14.25 fără restante (Pos. 12.)

c) Plugul de cucuruz cu restante cu tot 4 fl. ear'.

d) Mașina cea mică de sămănat care la membrii reuniunii s'a dat gratuit a adus 40 cr.; tot așa și

e) Tăvăligul s'a dat grătit.

Bine ne-a folosit și ajutorul de 10 fl. ce l-am primit pe anul 1893 dela cassa comitatului.

B. Inventariul dovedește, că averea Tovărășiei cu finea anului 1893 a fost următoarea:

1. În bani	fl. 11.47
2. Mașini și unelte	„ 545.31
3. Diverse	„ 2.99
Suma	fl. 559.77

Din care substrăgându-se pasivele, adică datoria ce o avem la fondul tractual, în sumă de fl. 170, Rămâne averea tovărășiei în sumă de fl. 489.77.

Împărțind aceasta în 13 părți, numărul membrilor Tovărășiei, rezultă pentru fiecare membru o parte de fl. 37.67; prin urmare cuota de fl. 14 ce a solvit fiecare membru, s'a înmulțit în acești trei ani (dela înființarea Tovărășiei) cu fl. 23.67, abstrăgând dela câștigul ce a realizat fiecare membru în parte prin întrebuițarea uneltelor.

Înaintarea aceasta pe lângă greutățile și neajunsurile, cu care au avut să lupte Tovărășia este destul de îmbucurătoare; dar' ar lua nu avânt și mai îmbucurător, când înmulțindu-se numărul membrilor, s'ar procura și alte mașini folositoare, noue, împregiurările de azi indispensabile, precum ar fi o mașină de secerat și una de îmblătit.

Sebeș, 2 Ianuarie 1894.

Pentru direcțiune:

I. Medean,
v.-preș.

Știri economice.

Animalele stricacioase în India.

Animalele sălbatice în India au pricinuit în cursul anului 1893, moartea a 2963 persoane; Șerpii veninoși au făcut să peară 19.025 persoane;

Animalele stricătoare și șerpii veninoși au omorât 81.668 vite.

Vânătorii care sunt foarte mulți în India au micșorat mult numărul tigrilor.

În 1893, s'au ucis de vânători 15.988 animale sălbatice, și 84.789 șerpi, pentru care guvernul Indiei a dat premii în valoare de 117.615 franci.

Un mijloc pentru a adormi. Foarte adese-ori ni-se întâmplă că nu putem adormi. Mulți sufer de această boală în așa măsură, că nu pot dormi nopți de-arîndul. Un doftor englez, după cercetări îndelungate, a găsit un mijloc în contra acestei boale. Dacă vi-se întâmplă — zice doftorul — să nu puteți adormi, acoperiți-vă capul cu totul sau plapoma și răsufiați numai aerul de sub țol. În modul acesta veți adormi numai decât. Acest mod se poate observa la câni și mâțe, când se pregătesc să adoarmă. Aceste animale de obicei se succesc împregiurul lor de trei-ori în trei diferite chipuri și apoi virîndu-și botul în pîr adorm.

Numărul scrisorilor expedate prin postă în 1893. În anul 1893 s'a trimis pe postă cu totul 6,866,012.733 de scrisori, 2,173,007.039 de cărți și alte lucruri și 2,429,407.549 de gazete. Cu totul 11 miliarde (un miliard face o mie de milioane) 468 milioane, adică pe zi câte 30 milioane. După țeri s'au expedit: Germania (Țeara-, Nemțescă) 3035 milioane, Anglia 2749 Franca 1500, împărăția noastră 952, Italia 418, Rusia 402, Belgia 390, Elveția 220, Olanda 213, Svedia 134, Danemarca 113, Bulgaria și România câte 8 milioane.

O lege șoadă. Mai zilele trecute în dieta țerii *Connecticut*, în America, un deputat a făcut propunerea ca să se aducă o lege, în puterea căreia câinii care au obiceiul a lătra și mușca rău fie supuși la o amendă de 7 dolari sau să fie puși la închisoare de zece zile. Numai cu greu unul dintre deputații mai cuminți a putut să convingă pe ceilalți că lucrul acesta e zadarnic. Plata amenzii nu e garantată, căci cățele n'are nici-odată bani la el, ear' cât despre închisoare, ea nu face nimic, căci cățele odată scăpat din închisoare va lătra și mușca tot ca mai înainte. Curioși oameni sunt Americanii!

Încolțirea aveau pripită. Într-o tipsie sau alt vas lătuteț se pune cenușe în amestec cu pământ cernut de flori. De desupt se așterne mai întâiu o mână de pulbere (praf foarte măruntă de var nestins. Acum se samănă lăptucă (sălată, șelută) și pătrânjei, se acopere cu un subțire strat de pământ și se udă cu străcurătoarea. Urmând astfel varul se stînge și produce multă căldură. După un timp foarte scurt se ivesc colții, care se înalță așa zicînd vîzînd cu ochii.

Biblioteci agricole. Domnul I. Călinderu, administratorul domeniilor coroanei regale din România, a luat măsurile de lipsă ca să se tipărească cu cheltueala regelui Carol o bibliotecă pentru grădinărie, agricultură, pădurărit și arte. Cărțile vor fi răspândite în toată țara și mai ales la școlile de meserii și agricultură.

Mină de lemne. La Tonchin se pun în vânzare sumețenie de lemne, a căror obârșie e foarte ciudată. Aceste lemne nu sînt după-cum s'ar putea crede, rodul tăierei vre-unei păduri ce sînt scoase dintr'o mină (baie, de lemne, descoperită de curînd.

Trunchiurile desevîrșit păstrate, dintre care multe au grosimea de peste 1 metru, sînt îngropate într'un tărîm năsipos, la adîncimea de 2—8 metri. După felul pămîntului și poziția trunchiurilor nu mai încapă îndoială, că aceste păduri au fost îngropate de vre-un cutremur înfricoșat sau de cutare prăvălire strașnică de pămînt.

Fulgerul și trăsnetul. Fiecare om a băgat de seamă, că de câte-ori trăsnește se vede mai întâiu fulgerul și numai într'un târziu se aude tunetul. Lucrul acesta se explică astfel. Razele luminii străbat până la noi cu o iuțea de 42.000 de miluri pe secundă, în vreme-ce sunetul abia face 340 de metri. Judecînd după iuțea cea mare a luminii, putem zice, că fulgerul îl vedem în clipita când se naște. Cu câte secunde auzim tunetul mai târziu, cu atîtea 1000 de urme e norul mai departe de noi. Știîndu-se aceasta, se poate ușor socoti, cât de departe e furtuna. În clipita când vedem fulgerul, începem a număra, ceva mai rar decum bate pulsul mîinii, dela unu în sus până când auzim tunetul; numărul, până la care am ajuns, înmulțit cu 1000, ne dă depărtarea în urme. Ajungînd de pildă cu numărul până la 12, furtuna e 12.0000 urme departe de noi.

Slabă nădejde. „Tată, vreau să beau și eu odată“. — „Beutura nu-i pentru copii mici. Lasă până vei fi mare“. — „Până atunci ai beut d-ta tot ș'apoi mie ce-mi rămîne“!?

Redactorul „*Economului*“ nostru, domnul *Demetriu Comșa*, după cum se știe, fiind și dînsul acuzat în procesul Memorandului, a petrecut și petrece la Cluj în fața judecătorei. Sînt rugați deci să rămână astă-dată în așteptare acei, care s'au adresat Redacției cu „*Întrebări*“. În cel mai de-aproape nr. al „*Economului*“, așa sperăm, vor urma „*Respunsurile*“ cerute.

Di Ioan Russu-Şirianu,

iubitul redactor al foii noastre, pe care cu atâta dor şi nerăbdare îl aşteptăm să se întoarcă între noi din temniţa ordinară din Cluj, — a avut în săptămâna trecută multe clipe de mângâiere pentru suferinţele ce le îndură din pricina luptei noastre naţionale în care cu rară avânt şi lăpădare de sine s'a aruncat. Dumineca trecută, în 6 Maiu n. înainte şi după amiază localul temniţei unde d-sa e închis a fost loc de adevărat pelerinaj. Români din toate părţile **Ardealului** şi **Ungaria**, precum şi din **România** au grăbit să viziteze pe dl *Russu Şirianu* şi *N. Roman*, care a fost adus ca tovarăş de locuinţă şi suferinţă dlui *Russu* pe tot decursul procesului „*Memorandului*”. Năimte de amiază au fost anume d-na *Emilia Raţiu cu d-soarele*; d-na *Paulina Lucaciu*, dl şi d-na *Droc* (Mercurea), dl şi d-na *Dr. D. Barcianu*, d-nul şi d-na *D. Comşa*, dl, d-na şi d-soarele *Vlăduţ* (Turda), dl şi d-na *Sept. Albini*, d-soara *Augusta Orghidan* (Bucureşti). Din părţile *Bistriţei* dl *G. Domide*, *Dr. G. Tripon*, *Dr. Ciuta*, *P. Vărtic*, *Sângeorghean* (inginer), *Eliseiu Dan*, *Efrem Raţiu*, din **Munţii-Apuseni** *Dr. V. Fodor*, preotul *Băişeanu*, de pe **Câmpie** dl *Vasile Suciu*, *R. Orbeanu*, din **părţile orădane** dl *V. Mangra*, dela *Alba-Iulia* dl *Patiţia*, dl *Silviu Moldovan* (Orăştie). Dela **Poiana** (Sibiului) dl *Emanoil Beşa*, precum şi alţi numeroşi domni. După amiază i-au vizitat pe întemniţaţii noştri trimişii celor trei universităţi: *Viena* (de unde au venit 15 studenţi), *Pesta* (12 studenţi), *Cluj* (foarte mulţi la număr). Dl *Russu* deasemeni a primit vizita mai multor colegi ai sei din *Bucureşti*.

O mare adunare populară în Cluj!

După ce pertractarea în ziua întâiu a procesului Memorandului, s'a sfârşit la amiază, după amiază povoiul de Români ce inundase Clujul, s'a adunat în o mare grădină, zisă „*Bănyă*”. După prânz comitetul s'a crezut dator a face o vizită de întâlnire acelei mulţimi, care prin venirea sa din toate părţile i-a arătat atâta dragoste.

Erau adunaţi după cele mai joase socoţi **cel puţin 30.000 persoane**.

Când figura veneratului president, care era însoţit de toţi membrii comitetului, se făcu vîzută, a răsunat un strigăt de „să trăească”, cum n'a mai răsunat poate în Cluj. Strigătul acesta a răsunat peste Clujul întreg, şi a adus aminte cetăţenilor acestui arhiepiscopar oraş, cât de puternic va răsună glasul poporului român întreg când lipsa va cere.

La intrarea în grădina membrii comitetului au fost întimpinaţi cu o scurtă cuvîntare, şi apoi au început calea lor triumfală prin mijlocul poporului înşirat de două părţi. Nu se poate descrie calea aceasta. Să fi fost cineva de peatră, era cu neputinţă să nu-l treacă fior la vederea însufleţirii de care era poporul adunat.

Ajuns comitetul la mijlocul grădinii mulţimea s'a făcut cerc în giurul lui.

Pe o masă se urcă atunci domnul president *Raţiu*, pentru a propovedui poporului cuvinte de iubire neclintită de neam şi de ţară. După dl *Raţiu* vorbi dl *Diamandi Manole*, mulţumind comitetului pentru nobila pildă ce o dă luptătorilor în cauza naţională. Se urcă apoi între aplauze nesfârşite ţeranul cunoscut, bătătorul *Moş Herlea* din *Vinerea*, care rosti celor adunaţi cu o preafrumosă vorbire, plină de cele mai curate şi nepătate sentimente naţionale.

Apoi *Părintele Lucaciu* prin cuvinte însufleţitoare cum numai el ştie rosti, a răpit miile de inimi la o înfălbentare, care părea a nu se mai putea înfrîna.

Într-aceea deodată se iviră vre-o 8 poliţişti cu baionetele puse şi vre-o 6 călări, şi năvăliră între popor provocându-l să se împărtaşie. E uşor de priceput ce ar fi putut face 14 persoane faţă cu 30 de mii. Poporul într-atâta s'a înfuriat, încât voia să rupă în bucăţi poliţia. Asta a împedecat-o numai părintele *Lucaciu*, care a rugat poporul să rămână în pace.

Intervenind apoi căpitanul orăşănesc, şi la îndemnul comitetului, poporul a încheiat adunarea, împrăştiindu-se în cea mai frumoasă şi bună rînduială de acolo.

Ear' întemniţarea cea mai însemnată a acestei întâie zi de pertractare a fost, că poporul adunat în grădina Bănyă, a trimis pe Moş Herlea din Vinerea Teodor Onişor din Blaj şi Gavril Trif din Chiuzbaia, la Măjestatea Sa Impăratul, a-i face cunoscute plîngerile poporului contra prigoanilor, ce ni-s'au făcut în timpul din urmă.

Ei au plecat Mercuri seara cu trenul repede la Viena! Nu ştim încă ce-au isprăvit, de-au fost ori nu primiţi.

Manifestaţia din grădina Bănyă a fost atât de măreaţă, încât a stors mirarea tuturor străinilor veniţi la proces, pînd chiar şi a contrariilor noştri!

După depărtarea din grădina „*Bănyă*” s'a petrecut la locuinţa *Drului Raţiu*, ceva şi mai înălţător. Anume au început să meargă la dînsul deputaţiuni mici, spre a-l asigura de dragostea tuturor păturilor societăţii neamului românesc.

Aşa s'au înfăţişat la d-sa trimişii: Clerului român (a preoţimii), a comitetului central, a advocaţilor; a presei române; a meseriaşilor români; a damelor române; a tinerimii române din Ungaria şi Transilvania; a tinerimii române din Bucovina; din România şi a ţeranilor români. —

A fost într'adevăr o cinste cum numai unui domnitor se face.

Au vorbit în numele preoţimii: *Romul Alimpiu Barbuloviciu*, vicarul Silvaniei; *Dr. Aurel Murăşan* în numele presei; dl *Basilii Podoabă* în numele meseriaşilor; dl *George Pop de Băseşti* în numele comitetului central; *dna Petrescu* în numele damelor române; dl *Aurel Isac* în numele advocaţilor şi alţii.

Vorbirile şi răspunsurile dlui president cuprind însemnate declaraţii politice!

Bravurile Maghiarilor în Cluj.

Cluj, 9 Maiu n.

Un ţeran din giurul Clujului venind la tîrg cu desăgii a fost tras într'o curte şi bătut de Maghiari până la sînge, i-au spart capul şi l-au jefuit.

Alaltă-seară preoţii *George Urdea*, *Jovian Murăşanu* şi *Ioan Andrei* eşind dela „*Hotel Central*” au fost bătuţi de studenţi cu ouă clocite, cât au trebuit să-şi depună vestmintele preoţeşti şi să se îmbrace civil.

Pretutindenea preoţii sînt insultaţi cu cuvinte murdare şi agrăiţi per „*kosis*”, „*kutya*” etc.

Ieri-dimineaţă preotul *Augustin Cosma* din *Săcalul-de-Câmpie* sosind aici, a fost luat dela gară cu escortă şi dus la poliţie. Pentru-ce?

Pe stradă ţeranii sînt în continuu alungaţi de poliţişti călăreţi, loviţi cu sabia în cap şi ocăriţi. Cu strigătele lor poliţiştii atrag mulţimea şi apoi ear' ei vreau să o împărtaşie.

Din giur se scriu grozăvenii despre faptele gendarmilor şi ale solgăbirilor. 200 de Moşi au fost reţinuţi într'un sat vecin. Nici azi n'au putut pătrunde în Cluj. De altcum oamenii sosesc în continuu.

Agitaţia e la culme.

Românii din *Ţeară* au cerut intervenirea consulatelor din *Pesta* şi *Viena*.

Mai nou.

Budapesta, 9 Maiu n. Legea căsătoriei civile a fost respinsă în casa magnaţilor cu majoritate de 21 voturi. Patriarhul sârb *Brankovits* a dat un prânz festiv, la care au luat parte toţi arhiepiscopii bisericii sârbe şi române greco-orientali şi greco-catolici români.

CRONICĂ.

Adrese de alipire. Sute şi mii de adrese de alipire au sosit la comitetul nostru naţional pe banca acuşaţilor în Cluj, prin telegraf şi în scris. Sînt unele acoperite de câte 500 subscrieri şi şi mai multe. „*Tribuna*” le publică pe rînd pe toate cu toate subscrierile. Atragem luarea aminte a acelor pe care îi priveşte, să le caute în „*Tribuna*”. Noi le-am publicat şi noi pentru cetitorii noştri, dar atunci „*Foia Poporului*” ar trebui să iasă un an de zile cuprinzînd tot numai adrese de alipire şi nume!

Dela Cluj s'a împrăştiat pe rînd poporul. Nu pentru-că n'ar fi voit să rămână, ci pentru-că nu-l mai încăpea oraşul şi satele vecine şi pentru-că nu-l mai lăsa poliţia să între în oraş, căci prea îi dorea şi îi doare pe cei cu puterea în mână, de brava purtare a acestui popor, şi aşa au încercat a pune odată capăt măreţelor arătări de dragoste.

O nouă volnicie. Aflăm că toate telegramele trimise dela Cluj din partea raportorilor români se confiscă. Trăim în era libertăţii maghiare!

Proprietar şi editor: **T. Liviu Albini.**

Pentru redacţie, în lipsa dlui **Ioan Russu Şirianu** răspunzător: **George Moldovan.**

Calendarul săptămânii.

Zilele	Calendarul vechiu		Calendarul nou	
	Dum. a 3-a d. Paşti, gl. 2 sft. 4.		răs.	ap.
Dum.	1 Proroc. Ieremie	13 (†) Ros.	4 13	7 40
Luni	2 Ad. moaş P. Atanasie	14 (†) L. Ros.	4 12	7 41
Marţi	3 S. Muc. Timoteiu	15 Sofia	4 10	7 43
Merc.	4 Mţa Pelagia	16 Ioan P.	4 9	7 45
Joi	5 Marea Mţa Irina	17 Ubald	4 7	7 46
Vineri	6 S. şi dreptul Iov.	18 Venanţiu	4 6	7 47
Sâmb.	7 S. Muc. Acachie	19 P. Cölest.	4 5	7 48

Tîrgurile din săptămîna viitoare după cäl. vechiu.

Duminecă, 1 Maiu: Deva, Corond, Gorosläu, Lăpuşul-unguresc

Luni, 2 Maiu: Birchiş, Chezdi-Oşorheiu, Budiu.

Marţi, 3 Maiu: Ghernesig, Boroşneul-mare, Petroşeni.

Mercuri, 4 Maiu: Trăţcău, Mănăsturul-Clujului, Bachnea, Ighiu, Sülelmed.

Joi, 5 Maiu: Bistriţa, Făgăraş, Cehul-Sölăgiului, Barot, Morişdorf.

Dr. YUIA,

medic consultant special în boalele cronice la *băile Herculane* (Mehadia) va sosi acolo în **15 Maiu n.** [1208] 8-6

INSTITUT TIPOGRAFIC în SIBIIU.

A doua edițiune

din

ȚINEREA VITELOR

de

Eugen Brote,

president al „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiiu“.

Prețul unui exemplar 12 cr. v. a.

În editura „Institutului tipografic“
a apărut și se află de vânzare

Prăsirea pomilor

de

D. COMSA,

membru în comitetul central al „Reuniunii române agricole“.

Prețul unui exemplar 12 cr.

Carol F. Jickeli

Sibiiu.

Deposit de
traverse, șini vechi de drum de fer,
CEMENT,

recomandă depositul seu bine asortat cu tot felul de mărfuri de fer și metal, unelte pentru ori-ce industrie, unelte agricole, pentru horticoltură și gospodăria casnică. [1008] 3-6

Comande în limba română sînt de dorit.

2 medallii de aur,
13 de argint,
9 diplome de
onoare.

Franz Joh. Kwizda.

Marca

de scutire

Fluidul de restituțiune

al lui

[482] 10-45

KWIZDA

apă de spălat pentru cai. Prețul unei sticle
1 fl. 40 cr. v. a.

De 30 de ani întrebuintată în grajdurile curții și ale militarilor și civililor, pentru întărire după strapațe mari, la scrintituri, înțepinirea mușchilor etc., face caii să presteze mult la trainare.

Liferant al curții c. și r.
austro-ungare.

Liferant al curții reg.
române.

Să se observe bine
marca și să se
ceară exclusiv
fluidul de restitu-
țiune a lui
Kwizda.

Depositul principal:
Farmacia cercuală
Korneuburg I. Viena.

Se capătă în
toate farmaciile
și drogueriile
din
Austro-Ungaria

Hârtie de scrisori
cu inscripția

„Totul pentru Națiune!“

lozinca sublimă a Fetelor Române
efectuează Librăria „Institutului
Tipografic“ în ori-ce mărime de
hârtie, cu diferite arabescuri, în cutii
sau fără cutii.

Institut de credit fonciar în Sibiiu

(BODEN-KREDIT-ANSTALT IN HERMANNSTADT).

Sporer-Gasse Nr. 2.

Toate afacerile de bancă și de cambii, precum și intermediări în comisiuni se fac aici cu cele mai favorabile condițiuni în

Cassa de schimb a institutului.

Primirea de alocări de bani cu interese.

Vindere și cumpărare de efecte, cu deosebire bilete hipotecare și alte hârtii de depuneri, apoi sorte de bani din țeară și străinătate (note monede).

Avansuri pe efecte, precum și pe conto-corrent.

Escompturi de cambii, efecte și cupoane.

Mandate și afaceri de incasso.

Dispozițiunile mai detaliate se pot vedea în localul institutului.

Despre toate cestiunile, care tae în afaceri de bancă se dau informațiuni gratis.

Privitorii la cruțarea speșelor la trimiterea de bani, la cerere se trimit din partea institutului *cecuri postale*.

Formulare pentru petițiunile de împrumuturi pe ipotecă precum și îndrumările necesare se dau din partea institutului.

Informațiuni mai de aproape în materie de instituturi dau și domnii:

Paul Theil, avocat în Sibiiu.

Dr. Carl Oberth, avocat în Mediaș.

Albert Gross, avocat în Elisabetopole.

Dr. Nicolae Motocu, avocat în Făgăraș.

Dr. Gustav Krasser, avocat în Sas-Sebeș.

Dr. Bela Gal, avocat în Alba-Iulia.

[819] 5-8

Institut de credit fonciar în Sibiiu.
(Boden-Kredit-Anstalt in Hermannstadt).